

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

İBN SA'D'IN (230/845) ET-TABAKÂT'INA GÖRE
Hz. MUHAMMED VE SAHÂBE
DÖNEMİ KRONOLOJİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Kasım ŞULUL

Hazırlayan
M. Reşat TEKİN

ŞANLIURFA
2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
KISALTMALAR.....	4
I. KONU, AMAÇ VE İZLENEN YÖNTEM.....	5
II. KAYNAKLAR.....	5
III. PLAN.....	6
GİRİŞ.....	8
I. İBN SA'D'IN HAYATI.....	8
II. İBN SA'D'IN ESERLERİ.....	9
III. ET-TABAKÂT'TA TARİH VERME USÛLLERİ VE TABİRLERİ.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM.....	18
HZ. PEYGAMBER DEVRİ.....	18
A. MEKKE DÖNEMİ.....	18
I- PEYGAMBERLİK (Bİ' SET) ÖNCESİ.....	18
II - PEYGAMBERLİK (Bİ' SET) SONRASI.....	20
B - MEDİNE DÖNEMİ.....	23
İKİNCİ BÖLÜM.....	47
RAŞİD HALİFELER DÖNEMİ.....	47
I. HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİ.....	48
II. HZ. ÖMER DÖNEMİ.....	50
III. HZ. OSMAN DÖNEMİ.....	54
IV. HZ. ALİ DÖNEMİ.....	56
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
EMEVİLERDÖNEMİ.....	59
I. MUAVİYE b. EBÛ SÜFYÂN DÖNEMİ.....	60
II. YEZİD b. MUAVİYE DÖNEMİ.....	63
III. ABDÛLMELİK b. MERVAN DÖNEMİ.....	65
IV. VELİD b. ABDÛLMELİK DÖNEMİ:.....	66
SONUÇ.....	67
KAYNAKLAR.....	68
EKLER.....	70
Ek 1: et-Tabakât'a Göre Dârülerkâm'da İslâm'a Davetten Önce Müslüman Olanlar.....	70

Ek 2: et-Tabakât'a Göre Dârülerkâm'da İslâm'a Davetten Sonra Müslüman Olanlar.....	72
Ek 3: et-Tabakât'a Göre Bedir Savaşı'nda (17 Ramazan H. 2/623) Şehit Olan Ashâb.....	73
Ek 4: et-Tabakât'a Göre Uhud Savaşı'nda (Şevval H. 3/624)Şehit Olan Ashâb.....	74
K 5: et-Tabakât'a Göre Bi'rîmaûne Seriyyesi'nde (Safer H. 4/625) Şehit Olan Ashâb.....	77
Ek 6: et-Tabakât'a Göre Recî' Seriyyesi'nde (Safer H. 4/625) Şehit Olan Ashâb.....	78
Ek 7: et-Tabakât'a Göre Mûte Savaşı'nda (Cemaziyelevvel H. 8/629) Şehit Olan Ashâb.....	70
Ek 8: et-Tabakât'a Göre Mekke'nin Fetih Yılında (Ramazan H. 8/629) Müslüman Olanlar..	80
Ek 9: et-Tabakât'a Göre Yemame Savaşı'nda (H. 12/633) Şehit Olan Ashâb.....	82
Ek 10: et-Tabakât'a Göre Ecnadeyn Savaşı'nda (Cemaziyelevvel H. 13/634) Şehit Olan Ashâb.....	84
Ek 11: et-Tabakât'a Göre Yermuk Savaşı'nda (Recep H. 15/636) Şehit Olan Ashâb.....	85
Ek 12: et-Tabakât'a Göre Kadisiye Savaşı'nda (H. 16/637) Şehit Olan Ashâb.....	86
Ek 13: et-Tabakât'a Göre Hz. Ömer Döneminde Vefat Edenler.....	87
Ek 14: et-Tabakât'a Göre Hz. Osman Döneminde Vefat Edenler:.....	88
Ek 15: et-Tabakât'a Göre Muaviye b. Ebû Süfyan Döneminde Vefat Edenler.....	91

ÖNSÖZ

Çalışmamızın konusu, İslâm tarihçilerinden İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ına göre Hz. Peygamber (sav) ve sahâbe dönemi kronolojisidir. Sahâbe biyografilerini tabakât tarzında yazan ilk müelliflerden olan İbn Sa'd, yapılan İslâm tarihi çalışmalarında en sık başvurulan kaynaklardan biri olması ve şimdiye kadar onun eserinin kronolojik bakımından –bildiğimiz kadarıyla- müstakil bir araştırmaya konu yapılmaması bizi böyle bir çalışmaya teşvik etti.¹

İbn Sa'd, et-Tabakât'ında bazı sahâbe biyografilerini –muhteva farklılıkları bulunmasıyla birlikte- mukerrer vermiştir. Eser alfabetik değildir. Hz. Ömer'in divanları tertip ederken esas aldığı kriterlerden ilham alınarak düzenlenmiştir. Bunlar eserden yararlanmayı zorlaştıran sebeplerden bazılarıdır.

Hiz. Peygamber (sav) ve sahâbenin kronolojisinin tesbitine dair yaptığımız bu araştırmanın, İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ında yer alan kronolojik bilgilerin açığa çıkması ve araştırmacıların eserden daha fazla yararlanmalarına katkı sağlaması açısından önemli olduğuna düşünüyoruz.

Hiz. Peygamber (sav) ve sahâbe devrinin ilmi esaslara uygun ve mütakâmil kronolojisinin tespiti, hen dini ilimler, hem de bu dönem üzerine çalışan sosyal bilimciler açısından önem taşımaktadır. Zira insanlık tarihinin seyrini değiştirmiş olan bu dönem, İslâm medeniyetinin ve tarihinin nüvelerini kendi içinde barındırmaktadır. Böyle bir kronoloji çalışması, Hiz. Peygamber (sav) devrinin zaman boyutunu kısmen göz önüne sereceğinden eğitim-öğretim, ruhî ve sosyal idrak ve uygulanan pratikler açısından da önemlidir.²

Bu çalışmamda, bana gösterdikleri yakın alaka ve verdikleri değerli destek ve bilgilerden dolayı muhterem hocalarım Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN ve Doç. Dr. Murat AKGÜNDÜZ'e müteşekkirim. Değerli meslektaşım Ömer SABUNCU'nun önemli katkılarından dolayı kendilerine müteşekkirim.

Çalışmamın tüm aşamalarında bana yol gösteren ve destek olan kıymetli hocam Doç. Dr. Kasım ŞULUL'a teşekkürlerimi sunarım.

M. Reşat TEKİN

Şanlıurfa - 2007

¹ Tesbit ettiğimiz kadarıyla: 1987 yılında Süleyman Genç tarafından “İbn Sa'd'ın Hayatı ve Eserleri” başlığını taşıyan bir yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Bk. Adnan DEMİRCAN, “2006 Yılına Kadar YÖK Döneminde İslâm Tarihi Bilim Dalında Hazırlanan Lisansüstü Tezler”, İSTEM (İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi), KONYA 2006, 7. sayı.

² Kasım ŞULUL, *İlk Kaynaklara Göre Hiz. Peygamber Devri Kronolojisi –tahlil ve tenkid-*, İstanbul 2003, s. 20.

KISALTMALAR

(as)	:	‘Aleyhi’s-selâm
b.	:	Bin/ibn (oğlu)
Bk.	:	Bakınız
bint	:	Kızı
Çev.	:	Çeviren
DİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
dt.	:	Dođum tarihi
H.	:	Hicrî
İA (MEB)	:	İslâm Ansiklopedisi (Millî Eğitim Bakanlığı)
et-Tabakât	:	İbn Sa’d’ın et-Tabakâtü’l-Kübrâ’sı
M.	:	Miladi
md.	:	Maddesi
(ra)	:	Radiyallahu ‘Anh
(sav)	:	Sallallahu ‘aleyhi vesellem
s.	:	Sayfa
thk.	:	Tahkik
ts.	:	Baskı tarihi yok

I. KONU, AMAÇ VE İZLENEN YÖNTEM

Araştırma alanımız ve konumuz, İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ında tarih ihtiva eden rivayetlerin tümü olacaktır.

Tezimizin asıl hedefi, Hz. Peygamber ve sahâbe devri ile ilgili tarih içeren haberleri İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ını esas alarak tespit edip kronolojik bir düzen içinde sunmak olacaktır.

İbn Sa'd olaylara tarih verirken değişik tarih verme şekillerini kullanmıştır. Bazen olayları gün, ay ve yıl vererek tarihlendirmiştir. Mesela Sev'ık Gazvesi'nin tarihini 5 Zilhicce H. 2, Pazar günü şeklinde vermiştir.³ Bazen olayları tarihlerini ay ve yıl olarak vermiştir. Mesela Abdullah b. Cahş el-Esedî'in Nahle Seriyyesi'nin tarihini Recep H. 2 şeklinde vermiştir.⁴ Bazen de olayların vuku bukduğu yılı vermekle yetinmiştir. Mesela Hz. Peygamber (sav)'in Ümmü Habibe ile hicretin 7. yılında⁵ evlendiğini söylemesi gibi.

İbn Sa'd, bazen olayın tarihini, "Bi'setten önce", "Hz. Peygamber (sav) Dârülerkam'a girmeden önce", "Mekke'nin fethinden önce" ve ".....döneminde vefat etti" gibi genel ibarelerle vermiştir.

İşte bu değişik tarih verme biçimlerini tespit için İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ının Hz. Peygamber ve sahâbe ile ilgili bölümleri bir metin taraması şeklinde inceledik. Sonra konumuzla ilgili veriler tespit ettik. Daha sonra bu verileri, hem İbn Sa'd'ın hâdiselere tarih verme biçimlerinin tespitinde hem Hz. Muhammed (SAV) ve sahâbe dönemi kronolojisi inşa edilmesi için kullandık.

Araştırmamızda bazen bir hadiseye, İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ında yer alan farklı tarihler kaydettik ve bunlarla ilgili olarak İbn Sa'd'ın tenkit ve tercihleri doğrultusunda kısa tenkitler yaptık.

Araştırmamızda Medine dönemi sonrası hâdiselerin, hicrî tarihlerinin Miladî takvimdeki karşılıklarını da tespit edip verdik.

Tezimizin Raşid Halifeler ve Emevîlerle ilgili bölümlerin başında, bu iki dönemle ilgili tanımlayıcı mahiyette özet bilgiler de kaydettik.

II. KAYNAKLAR

Çalışmamız, eser tahlili esasına dayandığı için en çok İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ını kullandık. Onun dışında konumuzu aydınlatmaya yardımcı olan -ilmî usullere bağlı kalınarak telif edilmiş- her türlü araştırmadan imkânlar ölçüsünde yararlanmaya çalıştık.

³ *et-Tabakât*, I, 367.

⁴ *et-Tabakât*, I, 351.

⁵ *et-Tabakât*, VI, 73.

Çalışmamızda İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ının, 1414/1994 yılında Beyrut'ta basılmış olan altı ciltlik nüshasını esas aldık.

Edvard Sachau'nun başkanlığını yaptığı bir heyet, İbn Sa'd'ın söz konusu eserini, ilk defa "Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr" başlığı altında -sonuncusu indeks olmak üzere- dokuz cilt şeklinde ve Almanca tercümesiyle birlikte neşretmiştir (Leiden 1904-1940).

İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ının Leiden neşrinin notları çıkarılmak suretiyle, Arap dünyasında, hem Hicâzî Muhammed Halîl tarafından dört cilt (Kahire 1358/1939) şeklinde hem İhsan Abbâs tarafından et-Tabakâti'l-Kübrâ başlığıyla -sonuncusu indeks olmak üzere- dokuz cilt şeklinde neşredilmiştir.

Daha sonra Muhammed Abdülkâdir Atâ, Ziyâd Muhammed Mansûr'un neşrettiği Medineli tâbiîne ait dördüncü ve beşinci tabakâları da ekleyip kendisinde bulunduğunu söylediği bazı yazmaları kaynak göstermek suretiyle eseri sekiz cilt halinde 1410/1990 yılında Betrut'ta yayınlamıştır.

Bu neşirlerin hiçbirinde yer almayan Medineli ashâbın dördüncü tabakâsını, Abdülazîz Abdullah es-Selûmî, iki cilt şeklinde (Tâif 1416/1995), beşinci tabakâsını Muhammed b. Sâmil es-Sülemî yine iki cilt şeklinde (Tâif 1414/1993) neşretmiştir.

Medineli tâbiînin üçüncü ve altıncı tabakâlardaki eksilikleri tamamlayarak Ziyâd Muhammed Mansûr yeniden neşretmiştir (Medine 1403/1983).

Muhammed Ali İdlîkî ve Muhammed Avâme,⁶ eserin Leiden ve Beyrut baskıları ile Ziyâd Muhammed Mansûr'un Medineli tâbiîn tabakâsına ait tamamlayıcı kısmı için olmak üzere bir indeks hazırlamışlardır.⁷

III. PLAN

Çalışmamız, bir giriş, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında İbn Sa'd'ın hayatı, eserleri ve tarih verirken kullanmış olduğu usl ve tabirler hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Birinci bölümü Resulüllah (sav) dönemine ayırdık. Hz. Peygamber (sav) dönemini Mekke ve Medine olmak üzere iki başlık altında verdik. Mekke dönemini de peygamberlik öncesi ve sonrası olmak üzere iki kısma ayırdık.

İbn Sa'd'ın hâdiselere tarih verirken başvurduğu kaynakları yani ravîleri parantez içinde verdik.

⁶ Muhammed Ali İdlîkî - Muhammed Avâme, *Fihrisü'l-A'lami'l-Muterjemîn fi't-Tabakâti'l-Kübra li'bni Sa'd*, Beyrut 1406/1986.

⁷ Mustafa Fayda, "İbn Sa'd", *DİA*, İstanbul 1999, XX,297.

İkinci bölümde, Raşid Halifeler dönemi, üçüncü bölümde ise Emeviler dönemi kronolojisini İbn Sa'd'ın *et-Tabakât*'ına göre inşa etmeye çalıştık.

İbn Sa'd tarih verirken kullandığı, “bi’setten önce”, “Hz. Peygamber (sav) Dârülerkam’a girmeden önce”, “Mekke’nin fethinden önce” ve “.....döneminde vefat etti” gibi genel ibarelerden hareketle ilave listeler oluşturmaya çalıştık ve bu listeleri ekler şeklinde tezimizin sonuna kaydettik. Mesela, “*et-Tabakât*’a Göre Dârülerkâm’da İslâm’a Davetten Önce Müslüman Olanlar” başlığı bu eklerden birisidir.

Böylece çalışmamızda Fil Olayı’ndan on beş yıl önce dünyaya gelen Hz. Hatice’nin⁸ doğumundan hicri 92. yılda Abdülmelik b. Mervân döneminde vefat eden Enes b. Mâlik’e⁹ kadar İbn Sa’d’ın *et-Tabakât*’ında tarih verilmiş olayları tespit etmeye ve kronolojik bir sıra içinde vermeye çalıştık.

⁸ *et-Tabakât*, VI, 12.

⁹ *et-Tabakât*, V, 122.

GİRİŞ

I. İBN SA'D'IN HAYATI

“Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî", 160 (777)¹⁰ veya 168'de (784)¹¹ Basra'da doğduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. İbn Sa'd'ın babası veya dedesi, Hz. Peygamber'in amcası Hz. Abbâs b. Adülmuttalib ailesinin âzatlısı olduğu için “Mevlâ Benî Hâşim” diye veya Kureyşî nisbesiyle tanınıyordu.

İbn Sa'd, ilk yıllarını geçirdiği Basra'da çoğu tabiîn ve tebe-i tabiînden olan Hüseyim b. Beşir, Veki' b. Cerrah, Ebû Âsım en-Nebil, Ârım b. Fazl, İsmail b. Uleye, Affan b. Müslim ve Ebül- Velid et-Tayalisî gibi âlimlerden dinî ilimlerle birlikte Arab dili ve edebiyatı okudu ve onlardan hadîs aldı. Henüz yirmi yaşında iken hadîs ve ahbâr öğrenmek üzere Kûfe, Medine ve Mekke'ye gitti. Medine ve Mekke'deki ikameti esnasında Hz. Peygamber (sav) in gazve ve seriyyelerinin geçtiği yerleri de inceleyen İbn Sa'd Medine'den sonra Rakka ve Dımaşk'a, ardından Bağdat'a giderek ölünceye kadar orada kaldı.

İbn Sa'd'ın 200 (815) yılı civarında geldiği Bağdat'ta, o sıralarda ilmi faaliyetlerin çok yoğun olduğu bir dönem yaşıyordu. İbn Sa'd burada hocası Vâkîdî'nin kâtipliğini yaptı. Onunla “kâtib'ül-Vâkîdî”, “sâhibü'l-Vâkîdî”, “gûlâmü'l-Vâkîdî” gibi lakaplarla anılmasına yol açan yakın bir dostluk kurdu. İbn Sa'd, hocası Vâkîdî'nin vefatına (207/823) kadar onun ders halkasından ayrılmadı ve böylece hem kendisinden ilim aldı hem kütüphanesinden araştırmalarında faydalandı.

İbn Sa'd, Vâkîdî dışında Ruveyim b. Yezid el-Mukrî, Muhammed b. Sa'dân ed-Darîr el-Kûfî, Ebû Zeyd el-Ensârî, el-Medâinî, İbnü'l-Kelbî ve Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî'den kıraat, dil, ensab ve tarih gibi alanlarda faydalanmıştır.

İbn Sa'd, Süfyan b. Uyeyne, Hüseyim b. Beşir, Veki' b. Cerrah, Fazl b. Dukeyn, Velid b. Müslim, Ma'n b. İsa ve Süleyman b. Harb gibi cerh ve tâ'dil üstatlarınca sika kabul edilen âlim ve muhaddislerden hadîs alması, çağdaşları kadar kendisinden sonra gelenler tarafından da takdirle karşılanmış ve Belâzurî, İbn Ebi'd-Dünya, Hâris b. Ebû Üsâme ve Ebü'l-Kasım el-Beğavî gibi âlimler de kendisinden ilim almışlardır.

Öğrencilerinden ve et-Tabakât'ın râvilerinden Hüseyin b. Fehüm esere ilâve ettiği hal tercümesinde İbn Sa'd'ın ilim bakımından zengin, çok hadîs ve haber sahibi, hadîsle

¹⁰ M. Fayda, “İbn Sa'd", *DİA*, XX,294.

¹¹ Fuat Sezgin, *Târihu't-Turâsi'l-Arabî*, Arapça'ya çev. Muhammed Fehmi Hicâzî – Fehmî Ebu'l-Fazl, Mısır 1977, I,480; J. V. Fuck, “İbn Sa'd", *Encyclopaedia of Islam*, Laiden Netherland 1971, III,922.

garîbü'l-hadîs ve fıkıh alanlarında çok kitap yazan bir şahsiyet olarak tanıtmıştır.”¹²

İbn Sa'd 4 Cemaziyelâhîr 230'da (16 Şubat 845) Bağdat'ta vefat etti ve Bâbü'ş-Şam Kabristanı'na toprağa verildi.¹³

II. İBN SA'D'IN ESERLERİ:

1. **et-Tabakâtü'l-Kübrâ:** İbn Sa'd'ın, başta hocası Vâkıdî'nin “*et-Tabakât*”ı, kitapları ve diğer derlemeleri olmak üzere kendinden önceki eserlerden ve çağdaşlarından topladığı hadîslerle ahbâr ve ensâba ait bilgilerden faydalanarak telif ve tasnif ettiği “*et-Tabakât*”, öğrencilerinden Haris b. Seleme, Hüseyin b. Fehüm, Ahmed b. Ubeyd, İbn Ebü'd-Dünyâ ve başka râviler yoluyla günümüze ulaşmıştır.

İbn Sa'd'ın bu en meşhur eseri, -daha önce söz konusu edildiği üzere- ilk defa *et-Tabakâtü'l-Kebîr* adıyla (Leiden 1904-1940) yayınlandı.

Zamanımıza intikal eden tabakât türü kitapların en eskisi olan İbn Sa'd'ın bu eseri, esas itibariyle siyer-megâzî ve tabakât ana bölümlerinden meydana gelmektedir. Eserin ilk bölümü “Ahbâru'n-Nebî” başlığını taşır ve siyer-meğâzi ile ilgilidir. Siyer-megâzî bölümü, İbn İshak'ın İbn Hişâm yoluyla günümüze ulaşan *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'siyle Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzi*'sinden sonra Hz. Peygamber (sav)'in hayatı ve şahsiyeti üzerine kaleme alınmış en eski eserlerdendir. İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in biyografisi ile ilgili kısmı yazarken en çok Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzi*'sinden yararlanmıştı. Onun dışında, Mûsâ b. Ukbe, İbn İshak ve Ebû Ma'ser es-Sindî gibi ilk devir siyer-megâzî ulemasından istifade etmiştir.¹⁴

İbn Sa'd, “Ahbâru'n-Nebî”ye giriş mahiyetinde önce Resûl-i Ekrem'in peygamberlerden olan atalarını zikretmiştir. Bu meyanda Hz. Âdem (as), Havva, İdris (as), Nuh (as), İbrahim (as), İsmail (as) ı, Hz. Muhammed (sav) ile Hz. Âdem (as) arasında geçen yılların ve asırların sayısını, Hz. Peygamber'in isimlerini ve ecdadını, annelerini, dedelerinden Kusay, Abdumenaş, Haşim ile Abdulmuttalib'i, babası Abdullah ve annesi Âmine binti Vehb'in evlenmelerini ve Resûl-i Ekrem'in bi'set öncesi ve sonrası Mekke dönemi hayatını anlatır.¹⁵

İbn Sa'd, Hz. Peygamber (sav)'in hicretten sonraki faaliyetlerini, “Ahbâru'n-Nebî” ile ilgili kısmın Medine dönemine dair olan bahislerde ele almıştır. İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in önce askerî faaliyetlerini (gazve ve seriyyelerini) tam bir kronolojik tertip

¹² M. Fayda, “*İbn Sa'd*”, *DİA*, XX,294; Ömer SABUNCU, “*İslâm Tarihi Kaynaklarından Tabakât Türü Eserlerin Ortaya Çıkışı ve Belli Başlı Tabakât Kitapları*”, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri, 15-17.

¹³ Abdulazîz ed-Dürî, *Bahsun fi Neşeti İlmî't-Tarih İnde'l-Arab*, Beyrut ts., s. 32; M. Fayda, “*İbn Sa'd*”, *DİA*, XX,294.

¹⁴ M. Fayda, “*İbn Sa'd*”, *DİA*, XX,295; Ö. Sabuncu., 15-16.

¹⁵ *et-Tabakât*, I,8-154

içinde tek tek anlatmıştır. Resûl-i Ekrem'in, devlet başkanlarına ve kabile reislerine göndermiş olduğu, sayıları 95'i bulan İslâm'a davet mektuplarını tek tek kaydetmiştir.¹⁶ Bundan sonra Medine'ye gelen yetmiş iki kabile heyetini ayrı başlıklar halinde anlatmaya geçmiştir.¹⁷

“Ahbâru'n-Nebî”nin sonraki bölümlerinde ise İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in Tevrat ve İncil'deki sıfatlarıyla başlayıp arkasından onun ahlakî ve şahsî özellikleri, konuşma, yürüme, yeme-içme gibi şemâilini anlatarak, “şemâil” ve “delailü'n-nübüvve”¹⁸ literatürünün ilk örneklerini vermiş olmaktadır.¹⁹

İbn Sa'd, Hz. Peygamber (sav) gazve ve seriyyeleri ile birlikte Hz. Peygamber (sav)'in hastalığı, hastalığı esnasında yaşanan olaylar, vefatı, teçhiz, tekfin ve defni, vefat ettiğinde kaç yaşında olduğu, mirası ve onun ardından (sav) söylenen ağıtlar gibi konuları anlatarak *et-Tabakât*'ın “Ahbâru'n-Nebî” ile ilgili bahislerini bitirmiştir.

“Ahbâru'n-Nebî” kısmında, Resûl-i Ekrem'in Vedâ haccından sonraki hayatına da geniş yer ayrılmıştır.²⁰

İbn Sa'd, “Ahbâru'n-Nebî”yi bitirdikten sonra, *et-Tabakât* kısmına hazırlık olmak üzere yazıldığı düşünülebilecek bazı konulara yer verdiği görülmektedir. Bunlar; Hz. Peygamber (sav) hayatta iken Medine'de fetva verenler, Kur'ân-ı Kerîm'i toplayanlar ile Hz. Peygamber'in vefatından sonra fetva veren ashâb ve tabiîn biyografileridir.²¹

İbn Sa'd, bunları anlattıktan sonra, ikinci cildin²² tamamını Bedir ashabının hal tercümelerine ayırmıştır. Sahâbiler ele alınırken önce Muhacirlerden ve onların mevlâlarından başlanmış, daha sonra Ensâr sıralanmıştır. Muhacirlerin sıralanmasında Hz. Ömer'in divan defterlerini düzenlerken yaptığı gibi önce Hz. Peygamber (sav)'in mensup olduğu Kureyş'in Benî Hâşim koluna, arkasından ona olan yakınlıklarına göre Benî Ümeyye'ye ve diğer kollara yer verilmiştir. Ensârdan ise Sa'd b. Muâz'ın kabilesi Evs'in Benî Eşhel kolu başa alınmış ve bu düzen diğer tabakalarda da sürdürülmüştür²³.

İbn Sa'd, *et-Tabakât*'nın üçüncü cildinde, önce Müslüman olup da Bedir Gazvesi'ne iştirak edemeyen, Habeşistan'a hicret eden, Uhud Savaşı'na katılan ve Mekke'nin

¹⁶ *et-Tabakât*, I, 175-199.

¹⁷ *et-Tabakât*, I, 200-243.

¹⁸ Delâil ve şemâil bahisleri için bk. *et-Tabakât*, I,243-347

¹⁹ M. Fayda, “*İbn Sa'd*” md. *DİA*, XX,295.

²⁰ Hz. Peygamber'in vefatına dair haberler için bk. *et-Tabakât*, I, 482-580.

²¹ *et-Tabakât*, II,5-42.

²² *et-Tabakât*'ın birçok nüshası bulunmaktadır ciltleri tamırken elimizdeki nüshayı esas aldık, elimizdeki nüsha altı ciltten oluşuyor ciltler hakkında verd iğimiz bilgiler başka nüshaların ciltleriyle uyuşmaya bilir.

²³ M. Fayda, “*İbn Sa'd*” md. *DİA*, XX,295-296.

fethinden önce Müslüman olanların hayatını anlatmıştır.²⁴ Bu bölümleri planlarken İslâmiyet'e giriş tarihlerini ve katıldıkları gazveleri göz önüne alarak ashâbı zaman unsuruna göre tabakalara ayıran İbn Sa'd, Medine'de yaşamış olanlara öncelik tanımak suretiyle mekân unsuruna da yer vermiştir.²⁵ Üçüncü cildin geri kalan kısmında ise Medine'de yaşayan tabiîn'in biyografilerine yer vermiştir.²⁶

et-Tabakât'ın dördüncü cildinde, Medinedeki tabiîn'in hayatının anlatımıyla devam etmiştir.²⁷ Medine'deki tabiîn bitince arkasından sahâbileri, gidip yerleştikleri memleketlere göre yeniden tabakalara ayırmıştır. Bu tabakalar Mekke'den²⁸ başlamak üzere sırasıyla Tâif,²⁹ Yemen,³⁰ Yemame,³¹ Bahreyn³² ve Kûfe'de yaşayan sahâbe biyografilerinin tasnifinden oluşmaktadır.³³

et-Tabakât'ın beşinci cildinde, Kûfe'de ikamet eden sahâbe, tabiîn ve onlardan sonra gelenlerin hayatı verildikten sonra Basra,³⁴ Medâin,³⁵ Horasan,³⁶ Şam,³⁷ el-Cezire³⁸ ve Mısır'a³⁹ yerleşmiş olanların biyografileri hakkında bilgi verilmiştir.

İbn Sa'd'ın yaptığı tasnif, bazı sahâbilerin mukerreren zikredilmesi sonucunu doğurmuştur.⁴⁰

İbn Sa'd, bahsi geçen şehirlerden başka Vâsıt, Bağdat, Eyle, İfrikıyye, Endülüs Rey ve 'Avasım'da yaşamış olan fakih ve muhaddisler hakkında bilgi vermiştir. Bu kadar geniş bir coğrafyaya dağılmış İslâm toplumunun önemli simaları hakkında bilgi veren İbn Sa'd, Basra, Şam, Kufe ve Mısır gibi merkezlere daha çok önem vermiştir.

et-Tabakât'ın altıncı cildi kadın sahabîlere ayrılmıştır. et-Tabakât'ın erkek şahsiyetlerle ilgili kısımlarında, sahâbî, tabiîn ve diğer nesillerin biyografileri anlatılmasına karşılık, kadınlardan yalnızca sahâbî ve bazı tabiîn'in hanımlarının biyografileri anlatılmıştır.

²⁴ *et-Tabakât*, III, 3–279.

²⁵ M. Fayda, "İbn Sa'd", *DİA*, XX,295.

²⁶ *et-Tabakât*, III,270–479.

²⁷ *et-Tabakât*, IV,3–218.

²⁸ *et-Tabakât*, IV,219–229.

²⁹ *et-Tabakât*, IV,253–263.

³⁰ *et-Tabakât*, IV,264–270.

³¹ *et-Tabakât*, IV,280–282.

³² *et-Tabakât*, IV,285–290.

³³ *et-Tabakât*, IV,291–320.

³⁴ *et-Tabakât*, V,107–189.

³⁵ *et-Tabakât*, V,312–313.

³⁶ *et-Tabakât*, V,337–338.

³⁷ *et-Tabakât*, V,345–378.

³⁸ *et-Tabakât*, V,398.

³⁹ *et-Tabakât*, V,407–416.

⁴⁰ M. Fayda, "İbn Sa'd", *DİA*, XX,295. Örnek olarak Hz Ebubekir hakkında bilgiler için bkz. *et-Tabakât*, I, 536; II, 172

et-Tabakât'ın altıncı cildinde, Hz. Peygamber (sav)'in kadınlarla nasıl biatlaştığı konusu ile başlayan İbn Sa'd, önce Resûl-i Ekrem (sav)'in zevcelerini, ardından sırasıyla onun (sav) kızlarını, amca ve hala kızlarını, Benî Hâşim'e mensup olanları başta olmak üzere Kureyşli ve Medineli kadın sahâbîleri, sonunda da tabînden bazı hanımları bir tabaka halinde ele almıştır. Hanımlar hakkında bilgi verirken de ilimle ilgilenmelerini, sosyal hizmet sahasında rol almış olmalarını ve özellikle savaşlarda yaralılara sağlık hizmeti sunmalarını, silâh taşıyıp fiilen savaşa katılmalarını göz önünde tutmuştur.

İbn Sa'd, ele aldığı şahsın önce künye ve lakabını, adını, mensup olduğu kabileyi kaydettikten sonra baba ve annesinden başlayarak nesebi ile ilgili bilgilere yer vermiş; ardından erkek ve kız çocuklarını, eğer şahıs kadın ise kocasını tanıtmıştır. Daha sonra mesleğini, ahlâkî ve şahsî özelliklerini, yaşadığı yerleri, seyahatlerini, hocalarını ve öğrencilerini, siyasî ve ilmî kişiliğini, fazileti hakkında söylenenleri anlatmış ve vefat tarihini bildirmiştir.

İbn Sa'd, şahısların nesebini verirken hemen hiç kaynak zikretmemekle birlikte genellikle İbnü'l-Kelbî'nin ensâb bilgisine dayanmıştır. O, Ensâra ait nesep bilgilerini de İbn Umâre el-Ensârî'nin "*Kitâbü Nesebi'l-Ensâr*" adlı eserinden yararlanarak yazmıştır.

Sahâbeden başta Râşid Halifeler olmak üzere aşere-i mübeşşere (hayattayken cennetle müjdelenen on sahâbî),⁴¹ Hz. Hasan ve Hüseyin, Ömer b. Abdülazîz gibi bazı şahsiyetlere ise çok geniş yer vermiştir. Özellikle biyografilerini anlattığı halifelerin dönemlerinde meydana gelen iktisadî ve içtimaî olayları, çeşitli devlet kurumlarını ve diğer faaliyetleri daha teferruatlı anlatmaya çalışmıştır.

İbn Sa'd, sahâbenin ve sonra gelenlerin hayatlarını uzun uzun yazar. Geniş kültürü ve haberlere vakıf olması kitabının yapısına tesir etmiştir. Ancak kendi muasırlarının hayatını kısa geçer.

İbn Sa'd, tabîin ve tebe-i tabîine mensup şahsiyetlerin, ilmî durumlarını, rivayetlerinin kabul edilmesinde etkisi olması bakımından doğruluklarını, inanç ve eğilimlerini, züht ve takva derecelerini göstererek hal tercümelerini uzunca kaydetmiştir.

İbn Sa'd'ın kitabındaki hal tercümelerinin ihtiva ettiği bilgiler, hicrî birinci ve ikinci asırların medenî ve kültürel hayatına ışık tutmaktadır. Bu ise kitabın tarih açısından büyük önem taşımasına sebep olmuştur.

İbn Sa'd'ın *et-Tabakât*'ı incelendiğinde ilim aldığı şahsiyetlerin hadîs ricâl, cerh ve ta'dîl, fıkıh, kıraat ve diğer Kur'ân-ı Kerîm ilimleri, siyer, megâzî, ahbâr, fütûh, şiir ve

⁴¹ Daha fazla bilgi için bk. Abdullah Aydın - İsmail L. Çakan, "*Aşere-i mübeşşere*" md., *DİA*, İstanbul 1991, III,547.

ensâb sahalarında büyük âlimler olduğu görülür. Bu da kendisinin de geniş bir kültüre ve çeşitli ilim dallarında derin bir vukûfa sahip olmasını sağlamıştır.

Netice itibariyle İbn Sa'd'ın *et-Tabakât*'ı, İslâm'ın yayılış tarihini göstermesi yanında ilmî ve dinî gelişmeleri şehirlere göre aksettirmesi bakımından ayrı bir yere sahiptir.

et-Tabakât, daha sonra gelen –tabakât, ricâl ve vefiyât gibi ilmî ansiklopedik türden eser telif eden- birçok müellife, bilimsel çalışmalarında örnek ve kaynak olmuştur.

Mesela Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân* ve özellikle de *Ensâbü'l-Eşrâf*¹ yazarken ondan çok faydalanmıştır. İbn Abdilber (ö. 368-463), *el-İstiâb fî Esmâi'l-Ashab*'ı; Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-Evliyâ*'da; İbn Mende *et-Tabakât*'ta, Taberî (224-310/838-923) *Târîh*'te, Ahmed b. Ali el-Hatîb el-Bağdâdî *Tarihü Bağdâd ev Medineti's-Selâm*'da, İbn Asâkir (ö. 571/1176) *Târîhu Medîneti Dimaşk*'ta, el-Hafız Şemseddin ez-Zehebî (ö. 748/1347) *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ*'da, İbn Hacer (ö. 852/1449) *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*'de ve İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201) *el-Muntazam* ile *Sıfatüs-Safve*'de kaynak ve metot bakımından İbn Sa'ın etkisi altında kalmıştır.⁴²

2. Kitâbü't-Tabakâti's-Sağir: İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde (nr. 435) bulunan nushası 139 varaktır ve *et-Tabakât*'taki şahısların isimleriyle hayatları hakkında çok kısa bilgiler içermektedir. Bu eserin, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*'den önce ve onun planı mahiyetinde kaleme alınmış olduğu anlaşılmaktadır.

3. et-Târih: Zehebî, İbn Sa'd'ın bu adla bir eser yazdığını kaydetse de⁴³ diğer kaynaklarda onun böyle bir eser telif ettiğinden bahsedilmemektedir.

4. Ahbâru'n-Nebî: Bu eserden yalnızca İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*'inde bahsetmiştir.⁴⁴ Muhtemelen İbnü'n-Nedîm, bu eserle, yukarıda bahsedilen, *et-Tabakât* ile *et-Târih* adlı eserlerin *et-Tabakât*'ın başında yer alan siyer-megâzî ile ilgili bölümleri kasetmiştir.⁴⁵

Bazı araştırmacılar, daha ileri giderek, ikinci, üçüncü ve dördüncü sırada kaydedilip tanıtılan eserlerin, aslında tek kitap olduğunu ifade etmişlerdir. Zira “*et-Tabakâtü's-Sağir*” ve “*Ahbârü'n-Nebî*” kitaplarının muhtevası, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*'nın ilk kısmında mevcuttur. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*'nın Hz. Peygamber'in biyografisi ile ilgili kısmın sonunda yer alan, “Bu, Peygamber (sav) ile ilgili haberlerin sonudur.”⁴⁶ şeklindeki cümlesi de bu tezi teyit eder.⁴⁷

⁴² M. Fayda, “İbn Sa'd”, *DİA*, XX,294-297; Ö. Sabuncu, 18.

⁴³ el-Hafız Şemseddin ez-Zehebî (ö. 748/1347), *Siyer A'lâmi'n-Nübelâ*', thk. Şuayb Arnavut - Muhammed Nuaym el-Arksusî, Beyrut1413, X, 664; *Tezkiret'l-Huffâz*, Haydarabad 1956, I, 425.

⁴⁴ İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s.151.

⁴⁵ M. Fayda, “İbn Sa'd”, *DİA*, XX,297.

⁴⁶ Bk. *et-Tabakât*, I, 580.

5. El-Kasîdetü'l-Hulvâniyye fi'ftihâri'l-Kahtâniyyîn 'ale'l-'Adnaniyyîn:

Fuat Sezgin, İbn Sa'd'a nisbet edilen bu kasideye Gâzî b. Yusuf adlı bir şahsın şerh yazdığını ve Kahire'de bir yazma nüshasının bulunduğunu kaydetmektedir.⁴⁸

⁴⁷ Subhi Salih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, Çev. M. Yaşar Kandemir, 292; E.Mittwoch, "İbn Sa'd" *İA* (MEB), İstanbul 1979, V/2, II, 798.

⁴⁸ Fuat Sezgin, *Tarihü't-Turasi'l-Arabi*, I/2, 113. Ayrıca bk. Brockelmann, *Tarihü'l-Edebi'l-Arabi*, III, 19, 20; M. Fayda, "İbn Sa'd". *DİA*, XX, 297.

III. TABAKÂT'TA TARİH VERME USÛLLERİ VE TABİRLERİ

Siyer müellifleri, genelde belli kurallara uyarak ve belli tabirleri kullanarak olaylara tarih vermişlerdir. Biz de et-Tabakât'ta tespit ettiğimiz verileri İbn Sa'd'ın tarih verme şekillerini aşağıda sıralamaya çalışacağız. Şöyle ki:

1. Önemli Olayların Yılı veya Günü:“Yevmü'l-fil” (Fil günü) et-Tabakât'ta bu gibi ibareler çok kullanılır. Örneğin, İbn Abbâs'ın bir rivâyetinde: “Peygamber (sav)'in, Fil günü doğduğu” bildirilir. Yahya b. Main, “Fil günü” ifadesini “Fil Yılı” olarak anlamıştır. Bedir günü, Fetih günü ifadelerle de genelde o hâdiselerin meydana geldiği yılın kastedildiği bildirilmiştir.⁴⁹

2.Ayın Belirli Bir Gününü:

A. Ayın ilk gecesi veya ilk günü tarih vermek isterse:

a- ”Evvelu leyletin fi'ş-şehr”,

b- “Li evveli leyletin mine'ş-şehr”

c- “Li muhellihi”,

d- “Ra'se'ş-şehr”,

e-”Evvelu'ş-şehr”:

f- ”Evvelu yevmin li leyletin halet”

“Li leyleti hilâli'l-muharrem” ve benzeri ibarelerde “hilâl” kelimesi mastar anlamında veya “isimden fiil türetmek” kuralınca fiil şeklinde –“ehelle”, “istehelle”, “istihlâlen” ve “mustehellun” gibi- kullanıldığında, kastedilen ayın ilk gecesi, dolayısıyla ilk günüdür. Mesela, “li hilâli'l-Muharrem” ibaresinin anlamı “1 Muharrem” demektir.

B. a- Ayın ikinci günü için: “Li leyleteyni haletâ” ifadesini kullanır.

b- Ayın üçünden onuna kadar: “..... halevne”; mesela “li selâsin halevne” veya “li aşrin halevne” şeklindeki ifadeleri kullanır.

C. Ayın 11, 12, 13 ve 14. günleri için “..... halet” ifadesini kullanır.

D. Ayın 15. gecesi ve günü için “nısf” sözcüğünü kullanır.

“Nısfu'ş-şehr” terkipteki “nısf” sözcüğü, “bir şeyin eşit iki parçası yani yarısı” demek olduğundan, kameri ay ister 29 isterse 30 gün çeksün, “nısfu'ş-şehr” ayın 15. gecesi ve günü demektir.

E. Ayın on altısından on dokuzuna kadar olan günler için: “bakiyet”; mesela, “li erbaate aşere bakiyet” şeklindeki ifadeleri kullanır.

⁴⁹ et-Tabakât, I,67.

F. Ayın son 10 günü için ise “bakîne”; mesela, “li aşrin bakîne” şeklinde ifadeler kullanır.

G. Ayın son gecesini veya gününü tarih vermek istediğinde:

a- “Li ahiri leyletin”.

b- “Li ahiri yevmin li’ş-şehr”

c- “Li ahiri leyletin bakiyet minhu”.

3. İbn Sa’d’ın, tarih verirken sık kullandığı ibarelerden birisi de “Resûlullah’ın hicretinin ayında” şeklindedir. Mesela, Bedir gazilerinden Huneys b. Huzâfe’nin “Resûlullah (sav) ’ın Medine’ye hicretinin 25. ayında” vefat ettiğini söylemesi veya Dûmetü’l-Cendel Gazvesi’ne “Resûlullah’ın hicretinin 49. ayında”⁵⁰ şeklinde tarih vermesi bu kabildendir.

İbn Sa’d, bu gibi ibareleri hicrî 5. yıla kadar olan hâdiseleri tarihlendirmek için kullanır. İbn Sa’d, bu tip ibarelerde zikredilen sayının hangi aya tekabül ettiğini de genelde belirtmiştir. Bütün bu ibarelerde Resûlullah’ın Medine’ye hicret ettiği Rebiülevvel ayını başlangıç kabul ederek tarih vermiştir. Bu durum İbn Sa’d tarafından gayet açık bir şekilde uygulamalı olarak gösterilmiştir. Mesela hicretin 49. ayının Rebiülevvel olduğunu söylemesi buna örnek olarak gösterilebilir

Biz de hicretin 5. yılına kadar olan tarih verme şeklini ay olarak değil de yıla çevirerek vermeye çalıştık.

4. Hac ibadetinin eda edildiği günlere verilen özel isimler: Bunları bilhassa Akabe biatları ve Vedâ haccı gibi hâdiselere dair kronolojik haberlerde kullanmıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

a- Hac ayları (eşhurü’l-hac): Şevval, Zilkade ve Zilhicce’nin ilk on günüdür.

b-Arefe günü: Zilhicce’nin 9. günü; Kurban Bayramının öncesi olup onun bir mukaddimesi niteliğindedir. O gün Arafat’ta vakfe yapılır.

c-Eyyâmü’t-teşrîk: Bu günler kurban bayramının 2. 3. ve 4. günleri olup Zilhicce’nin 11. 12. ve 13. günlerine tekabül eder.

5. Güneşin Zeval Vakti:

Zeval, Arapça, “zâle” fiilinin mastarı olup yer değiştirmek, ayrılmak, yok olmak, güneşin batıya meyiletmesi anlamlarına gelir.

⁵⁰ Yani Rebiülevvel H. 5.

Zeval vakti, Güneşin gökyüzünün ortasından batıya doğru hareket zamanıdır. Yaklaşık olarak 30 dakika kadar sürdüğü kabul edilir.⁵¹

İbn Sa'd, yukarıda kaydettiklerimizden başka tarih verme ibareleri de kullanmıştır. Bu ibareler, olayları takribi olarak tarihlendirme işine yarar ve hâdiseleri kronolojik bir tertip içinde anlatmaya yardımcı olur. Bu ibarelerden en çok kullanılanlarından bazıları şunlardır:

- 1- “Fil Olayı’ndan önce”
- 2- “Fil Olayı’ndan sonra”,
- 3- “...vefat ettiğinde...”, “vefat ettiği yıl”, “vefatından önce...” “vefatından sonra..”
- 4- “Bi’setten önce...”, “bi’setten sonra...”
- 5- “Resûlullah (sav), Dârülerkâm’da İslâm’a davete başlamadan önce”, “Resûlullah (sav), Dârülerkâm’da İslâm’a davete başladıktan sonra...”
- 6- “Hicretten önce”, “hicretten sonra...”
- 8- “Mekke’nin fethinden önce”, “Mekke’nin fethinden sonra..”
- 9- “...gazvesinden önce...”, “.....gazvesinden sonra..”, “gazvesi esnasında...”
- 10- “...seriyyesinden önce...”, “.....seriyyesinden sonra..”, “seriyyesi esnasında...”
- 11- “Hz. Ömer döneminde...”

Buraya kadar yapılan izahlar, kronolojik olayları nakleden İbn Sa’d’ın, mutlak zaman mefhumunu çeşitli kelime ve ıstılahlarla ifade ettiğini, olayları tarihlendirmek için yeterli kavramlara sahip olduğunu gösterir. Buna ilâveten siyer-megâzî olaylarına tarih verirken, filolojik, takvimle ilgili veya başka bir takım usul ve kurallara riâyet ettiğine de delalet eder.⁵²

⁵¹ Zeval sözcüğü, fıkhıta da öğle namazının vaktini belirlemek için kullanılır. Öğle vakti, güneşin gökyüzünde çıktığı en yüksek noktadan batıya doğru yönelmesiyle başlar. Cisimlerin, güneş tam tepede iken yere düşen gölgesi bunun dışındadır. Bu gölgeye fey-i zeval denir. Bk. *Hamdi Döndüren, Delilleriyle İslâm İlmihali*, İstanbul 1991, s. 206-207, 232-234.

⁵² Daha fazla bilgi için bk. K. Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, s. 81-90.

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER DEVRİ

A. MEKKE DÖNEMİ

I- PEYGAMBERLİK (Bİ'SET) ÖNCESİ

1 - Hz. Hatice'nin doğumu:

Fil Olayı'ndan 15 yıl önce (Vâkıdî).⁵³

2 - Hz. Abbâs'ın doğumu:

Fil Olayı'ndan 3 yıl önce (Vâkıdî).⁵⁴

3 - Abdullah b. Abdülmuttalib'in vefatı:

25 yaşında iken (Vâkıdî).⁵⁵

İbn Sa'd, Âmine bint Vehb'in Hz. Muhammed (sav)'e hamileyken babası Abdullah b. Abdülmuttalib'in vefat ettiğini "daha sâbit"⁵⁶ kabul eder.

4 - Fil Olayı:

Fil Olayı 15 Muharrem'de oldu. Fil Olayı ile Hz. Peygamber'in doğumu arasında 55 gün geçti (Vâkıdî).⁵⁷

5 - Hz. Peygamber'in Doğumu:

Fil Yılı'nda, bu olaydan 55 gün sonra, 10 veya 2 Rebiülevvel Pazartesi (Vâkıdî).⁵⁸

6 - Hz. Ebû Bekir'in doğumu:

Fil Olayı'ndan 3 yıl sonra (Vâkıdî).⁵⁹

7 - Hz. Muhammed (sav)'in annesi Âmine Hatun'un vefatı:

Hız. Muhammed (sav) 6 yaşında iken (Vâkıdî).⁶⁰

8 - Abdurahman b. Avf'in doğumu:

Fil Olayı'ndan 10 yıl sonra (Vâkıdî).⁶¹

⁵³ *et-Tabakât*, VI,12.

⁵⁴ *et-Tabakât*, III,3.

⁵⁵ *et-Tabakât*, I,65.

⁵⁶ Sebt, sâbit veya "daha sâbit" gibi tabirler hadîs usulü istılahlarından olup "sebt", özü-sözü doğru, zabtı tam, hüccet sayılan râviye denir ve böyle bir râvinin rivâyeti delil olarak alınır. "Sâbit" ise makbul haberler için kullanılır. Sâbit tabiri, haberin sıhhatine delâlet eder ve bazen "sahih" bazen de "hasen" hadîs manasına gelir. Bk. Talat Koçyiğit, *Hadîs Istılahları*, Ankara 1985, s. 375; Abdullah Aydınlı, *Hadîs Istılahları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 132,136.

⁵⁷ *et-Tabakât*, I,67.

⁵⁸ *et-Tabakât*, I, 67.

⁵⁹ *et-Tabakât*, II, 184.

⁶⁰ *et-Tabakât*, I, 177-178.

⁶¹ *et-Tabakât*, II, 127.

9 - Hz. Muhammed (sav)'in amcası Ebû Tâlib'le birlikte Suriye'ye gitmesi:

Hz. Peygamber 12 yaşındaydı (Vâkıdî).⁶²

10 - Hz. Ömer'in doğumu:

Ficar Savaşı'ndan 4 yıl önce doğdu (Vâkıdî).⁶³

11 - Ficâr Savaşı:

Ficâr Savaşı, Fil Olayı'ndan 20 yıl sonra Şevval ayında vuku buldu. Hz. Peygamber, 20 yaşındaydı (Vâkıdî).⁶⁴

12 - Hz. Peygamber (sav)'in Hilfü'l-Fudûl'a tanık olması:

Hilfü'l-Fudûl akdedildiği zaman, Hz. Peygamber (sav) 20 yaşındaydı ve hilf, Ficar Savaşı'ndan sonra Zilkade ayında akdedildi (Vâkıdî).⁶⁵

13 - Hz. Peygamber'in Hatice bint Huveylid'in ticaret kervanı yöneticisi olarak Suriye'ye gitmesi:

Hz. Peygamber (sav) 25 yaşındaydı (Vâkıdî).⁶⁶

14 - Hz. Peygamber (sav)'in Hz. Hatice ile evlenmesi:

Vâkıdî'ye göre, Hz. Peygamber (sav) 25, Hz. Hatice ise 40,⁶⁷ Hişam b. Muhammed b. Saib'e göre ise 28 yaşındaydı.⁶⁸

15 - Kâbe'nin yeniden inşası ve Hacerülesved anlaşmazlığı:

Bi'setten 5 yıl önce,⁶⁹ Hz. Peygamber (sav) 35 yaşında iken (Vâkıdî).⁷⁰

16 - Hz. Fâtıma'nın doğumu:

Bi'setten 5 yıl önce, Kureyş'in Ka'beyi onardığı sıralarda (Vâkıdî).⁷¹

17 - Hz. Hafsa'nın doğumu:

Bi'setten 5 yıl önce, Kureyş'in Ka'beyi onardığı sıralarda (Vâkıdî).⁷²

18 - Buas Savaşı:

Bi'setten 5 yıl önce (Vâkıdî).⁷³

⁶² *et-Tabakât*, I, 81.

⁶³ *et-Tabakât*, II, 234.

⁶⁴ *et-Tabakât*, I, 86.

⁶⁵ *et-Tabakât*, I, 86.

⁶⁶ *et-Tabakât*, I, 86.

⁶⁷ *et-Tabakât*, I, 87.

⁶⁸ *et-Tabakât*, VI, 12.

⁶⁹ *et-Tabakât*, II, 320.

⁷⁰ *et-Tabakât*, I, 97.

⁷¹ *et-Tabakât*, VI, 14.

⁷² *et-Tabakât*, VI, 60.

⁷³ *et-Tabakât*, III, 67.

II - PEYGAMBERLİK (Bİ'SET) SONRASI

1- Peygamberliğin başlaması:

17 Ramazan Pazartesi Hz. Peygamber (sav) 40 yaşında iken (Vâkıdî).⁷⁴

2 - İslâm'a gizli davet süresi:

a) Vahyin gelişinden sonra gizli davet 3 yıl devam etti (Vâkıdî).⁷⁵

b) Nübüvvet'in ilk üç yılı gizli davet, 4. yılda açık davet başladı ve 10 yıl devam etti (Vâkıdî).⁷⁶

3 - Hz. Ali'nin Müslüman olması:

Vâkıdıye göre, Hz. Ali, 9⁷⁷ veya 10,⁷⁸ Yahya b. Hammad el- Basrî'ye göre,⁷⁹ 11 yaşında Müslüman olmuştur.

4 - Abdullah b. Şihab'ın vefatı:

Habeşistan hicretinden önce Mekke de vefat etti (Vâkıdî).⁸⁰

5 - Hz. Âişe'nin doğumu:

Bi'setin 4. yılında (Vâkıdî).⁸¹

6 - Habeşistan'a ilk hicret:

Bi'setin 5. yılının Recep ayında bir grup sahâbe Habeşistan'a hicret etti fakat bunlardan bazıları Şevval ayında Mekke'ye kimi gizlice, kimi himaye hakkı elde ederek Mekke'ye geri döndü (Vâkıdî).⁸²

7 - Adiy b. Nedle'nin vefatı:

Habeşistan muhacirlerinden olup orada vefat etti (Vâkıdî).⁸³

8 - Hz. Hamza'nın Müslüman olması:

Bi'setin 6. yılında (Vâkıdî).⁸⁴

9 - Hz. Ömer'in Müslüman olması:

Bi'setin 6. yılının Zilhicce ayında, 28 yaşında (Vâkıdî).⁸⁵

⁷⁴ *et-Tabakât*, I, 132.

⁷⁵ *et-Tabakât*, I, 135.

⁷⁶ *et-Tabakât*, I, 147.

⁷⁷ *et-Tabakât*, II, 55.

⁷⁸ *et-Tabakât*, II, 55.

⁷⁹ *et-Tabakât*, I, 56.

⁸⁰ *et-Tabakât*, III, 88.

⁸¹ *et-Tabakât*, VI, 58.

⁸² *et-Tabakât*, I, 140.

⁸³ *et-Tabakât*, III, 97.

⁸⁴ *et-Tabakât*, II, 46.

⁸⁵ *et-Tabakât*, II, 234.

10 - Kureyşli müşriklerin Hz. Peygamber (sav), sahâbe ve onları himaye edenlere boykot uygulamaları:

Vâkıdî'ye göre boykot, bi'setin 7. yılının 1 Muharrem'inde başladı, üç yıl devam etti ve bi'setin 10. yılında sona erdi. Ubeydullah b. Musa'ya göre ise boykot iki yıl devam etmiştir.⁸⁶

11 - Halid b. Hizam'ın vefatı:

Habeşistan'a ikinci kez hicret edenlerden olup yolda vefat etmiştir (Vâkıdî).⁸⁷

12 - Amr b. Ümeyye'nin vefatı:

Habeşistan muhacirlerinden olup orada vefat etti (Vâkıdî).⁸⁸

13 - Hureymile bint Abdulesed'in vefatı:

Habeşistan muhacirlerinden olup orada vefat etti (Vâkıdî).⁸⁹

14 - Hz. Hatice'nin vefatı:

Bi'setin 10. yılında, hicretten 3 yıl önce, 10 Ramazan'da (Vâkıdî).⁹⁰

15 - Hz. Peygamber (sav)'in Sevde bint Zem'a ile evlenmesi:

Bi'setin 10. yılında, Ramazan ayında (Vâkıdî).⁹¹

16- Ebû Tâlib'in vefatı:

Bi'setin 10. yılı, 15 Şevval'de, 80 küsur yaşında (Vâkıdî).

17 - Hz. Peygamber (sav)'in Hz. Âişe ile nikâhlanması:

Bi'setin 10. yılının Şevval ayında (Vâkıdî).⁹²

18 - Hz. Peygamber (sav) Taif'e gitmesi:

Bi'setin 10. yılında Şevval'in bitimine üç gece kala yola çıktı (Vâkıdî).⁹³

19 - Mirac olayı ve namazın farz kılınması.

Hicretten 18 ay önce, 17 Ramazan (Vâkıdî).⁹⁴

20 - İsrâ:

Hicretten bir yıl önce, 17 Rebiülevvel (Vâkıdî).⁹⁵

⁸⁶ *et-Tabakât*, I, 142.

⁸⁷ *et-Tabakât*, III, 84.

⁸⁸ *et-Tabakât*, III, 85.

⁸⁹ *et-Tabakât*, III, 86.

⁹⁰ *et-Tabakât*, I, 84; IV, 13,162.

⁹¹ *et-Tabakât*, VI, 37.

⁹² *et-Tabakât*, VI, 41.

⁹³ *et-Tabakât*, I, 144.

⁹⁴ *et-Tabakât*, I, 144.

⁹⁵ *et-Tabakât*, I, 145.

21 - Abdullah el- Esğar'ın vefatı:

Hicretten önce Mekke'de vefat etti (Vâkîdî).⁹⁶

22 - Ebû Seleme Abdullah b. Abdüleşed el-Mahzûmî'nin Medine'ye hicreti:

10 Muharrem'de (Vâkîdî).⁹⁷ Başka kaynaklardan Ebû Seleme'nin Hz. Peygamber Medine'ye hicretinden yaklaşık olarak bir küsur yıl önce hicret etmiştir.⁹⁸

23 - Evs ve Hazrecli Müslümanların Hz. Peygamber (sav)'den Kur'ân-ı Kerîm öğreticisi istemeleri:

I. Akabe Biatı'ndan sonra (Vâkîdî).⁹⁹

24 - Hz. Peygamber (sav)'in Müslümanlara Medine'ye hicret izni vermesi:

II. Akabe Biatı'ndan sonra (Vâkîdî).¹⁰⁰

25 - Berre bint Nü'man'ın vefatı:

Hz. Peygamber (sav)'in Medine'ye hicretinden önce vefat etti (Vâkîdî).¹⁰¹

26- Berra b. Ma'rur'un vefatı:

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden bir ay önce Safer ayında (Vâkîdî).¹⁰²

27 - Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'in Medine'ye hicret etmek üzere sığındıkları Sevr Mağarası'ndan ayrılmaları:

4 Rebiülevvel Pazartesi (Abdülmelik).¹⁰³

⁹⁶ *et-Tabakât*, III, 87-88.

⁹⁷ *et-Tabakât*, II, 212.

⁹⁸ Bk. Ebu'l-Feth Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Seyyidinnâs el-Ya'murî (ö. 734/1333), *Uyûnü'l-Eser fî Fünûni'l-Megazî ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Beyrut 1992, I,287.

⁹⁹ *et-Tabakât*, I, 149.

¹⁰⁰ *et-Tabakât*, I, 153.

¹⁰¹ *et-Tabakât*, VI, 227.

¹⁰² *et-Tabakât*, II, 473.

¹⁰³ *et-Tabakât*, I, 157.

B - MEDİNE DÖNEMİ

HİCRÎ 1. YIL (M. 622)¹⁰⁴:

1 - Hz. Peygamber (sav) Medine'ye varması:

İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in 12 Rebiülevvel Pazartesi günü Medine'ye girdiği rivayetinde ittifak edildiğini belirtir.¹⁰⁵

2 - Hz. Ali'nin hicret edip Kuba'ya ulaşması:

15 Rebiülevvel (Vâkıdî).¹⁰⁶

3 - Süheyb b. Sinan'ın hicret edip Medine'ye varması:

15 Rebiülevvel, (Vâkıdî).¹⁰⁷

4 - Hz. Ali'nin Hz. Fâtma ile nikahlanması:

Hicret'ten 5 ay sonra Recep ayında (Vâkıdî).¹⁰⁸

5 - Hz. Hamza'nın Sifülbahr (İs) Seriyyesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).¹⁰⁹

6 - Esad b. Zurare'nin vefatı:

Şevval ayında (Vâkıdî).¹¹⁰

7 - Übeyde b. Hâris'in Rabiğ Seriyyesi:

Şevval ayında (Vâkıdî).¹¹¹

8 - Hz. Peygamber (sav)'in Hz. Âişe ile evlenmesi:

Şevval ayında (Vâkıdî).¹¹²

7 - Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Harrar Seriyyesi:

Zilkade ayında (Vâkıdî).¹¹³

9 - Mihsen b. Ebî Kâys'ın vefatı:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).¹¹⁴

10- Ebva (Veddan) Gazvesi:

Safer ayında. 5 gün devam etti (Vâkıdî).¹¹⁵

¹⁰⁴ Hicrî tarihlerin Miladî takvimdeki karşılıkları, Faik Reşit Unat'ın *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*'na (Ankara 1984) göre verilmiştir.

¹⁰⁵ *et-Tabakât*, I, 158-348.

¹⁰⁶ *et-Tabakât*, II, 56.

¹⁰⁷ *et-Tabakât*, II, 204.

¹⁰⁸ *et-Tabakât*, VI, 16.

¹⁰⁹ *et-Tabakât*, I, 349.

¹¹⁰ *et-Tabakât*, II, 467.

¹¹¹ *et-Tabakât*, I, 349.

¹¹² *et-Tabakât*, VI, 41.

¹¹³ *et-Tabakât*, I, 349.

¹¹⁴ *et-Tabakât*, III, 267.

¹¹⁵ *et-Tabakât*, I, 350.

HİCRÎ 2. YIL (M. 623):

1 - Buvat Gazvesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkîdî).¹¹⁶

2 - I. Bedir (Safevan) Gazvesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkîdî).¹¹⁷

3 - Nu'man b. Beşir'in doğumu:

Rebiülâhir ayında dünyaya geldi (Vâkîdî).¹¹⁸

4 - Uşeyre Gazvesi:

Cemaziyelâhir ayında (Vâkîdî).¹¹⁹

5 - Kiblenin Beytülmakdis'ten Ka'be'ye çevrilmesi:

İbn Sa'd, hicretten sonra 16 (Vâkîdî),¹²⁰ 16 veya 17 (Fazl b. Dukeyn,¹²¹ İsmail b. Abdullah b. Ebî Evs el- Medenî¹²²), Bedir Savaşı'ndan 2 ay önceye kadar (Vâkîdî)¹²³ Beytülmakdis'e doğru namaz kılındığına dair rivâyetler naklede. Ancak İbn Sa'd, hicretten 17 ay sonra 15 Recep Pazartesi günü kiblenin değiştirildiğine dair görüşü "daha sâbit" olarak kabul eder.¹²⁴

6 - Ezanın ihdası:

Kiblenin değiştirilmesinden sonra (Vâkîdî).¹²⁵

7 - Ramazan orucunun farz kılınması:

Şaban ayında.¹²⁶

8 - Osman b. Maz'ûn vefatı:

Şaban ayında (Vâkîdî).¹²⁷

9 - Abdullah b. Cahş el- Esed'in Nahle Seriyyesi:

Recep ayında (Vâkîdî).¹²⁸

10 - Fitre'nin verilmesinin emredilmesi:

Ramazan'ın bitimine iki gün kala (Vâkîdî).¹²⁹

¹¹⁶ *et-Tabakât*, I, 350.

¹¹⁷ *et-Tabakât*, I, 351.

¹¹⁸ *et-Tabakât*, IV, 319.

¹¹⁹ *et-Tabakât*, I, 351.

¹²⁰ *et-Tabakât*, I, 164.

¹²¹ *et-Tabakât*, I, 165.

¹²² *et-Tabakât*, I, 165.

¹²³ *et-Tabakât*, I, 164.

¹²⁴ *et-Tabakât*, I, 164.

¹²⁵ *et-Tabakât*, I, 168.

¹²⁶ *et-Tabakât*, I, 164–169.

¹²⁷ *et-Tabakât*, II, 331.

¹²⁸ *et-Tabakât*, I, 351;2,104.

¹²⁹ *et-Tabakât*, I, 169.

11 - İlk ramazan bayramı namazının kılınması:

1 Şevval (Vâkıdî).¹³⁰

12 - Muhâcir ve Ensâr arasında kardeşliğin tesis edilmes (muahât)i:

Bedir Savaşı'ndan önce (Vâkıdî).¹³¹

13 - Hz. Abbâs'ın Müslüman olması:

Mekke'de, Hz. Peygamber (sav)'in hicretinden önce veya Mekke'de, Bedir Savaşı'ndan önce hanımı Ümmü Fadl ile birlikte (Vâkıdî).¹³²

14 - Sa'd b. Mâlik'in vefatı:

Bedir Savaşı için yapılan hazırlık esnasında hastalandı ve vefat etti (Vâkıdî).¹³³

15 - Bedir Gazvesi:

Medine'den çıkış: 12 Ramazan Cumartesi günü (Vâkıdî).¹³⁴

Bedir'e varış: 17 Ramazan Cuma gecesi (Vâkıdî).¹³⁵

Bedir Savaşı:

a) 17 Ramazan Cuma sabahı (Vâkıdî, ¹³⁶¹³⁷ Halid b. Hidaş)¹³⁸ veya

b) 11 veya 17 Ramazan (Fazl b. Dukeyn)¹³⁹ veya

e) 17 Ramazan Pazartesi günü (Affan b. Muslim).¹⁴⁰

İbn Sa'd, Bedir Savaşı'nın Cuma günü olduğuna dair rivâyeti "daha sâbit" Pazartesi günü rivâyetini "şaz" kabul etmiştir.¹⁴¹

16 - Hz. Peygamber (sav) in kızı Rukiyye'nin vefatı:

Ramazan ayında, Bedir Gazvesi'nde Müslümanların zafer kazandıklarına dair müjde Medine'ye ulaştığı sıralarda (Vâkıdî).¹⁴²

17 - Umeyr b. Adî Seriyesi:

Umeyr b. Adî, Ramazan'ın bitimine 5 gece kala, Âsma' bint Mervan'ı öldürdü (Vâkıdî).¹⁴³

¹³⁰ *et-Tabakât*, I, 169.

¹³¹ *et-Tabakât*, I, 165.

¹³² *et-Tabakât*, III, 22.

¹³³ *et-Tabakât*, II, 467.

¹³⁴ *et-Tabakât*, I, 352.

¹³⁵ *et-Tabakât*, I, 355.

¹³⁶ *et-Tabakât*, I, 358.

¹³⁷ *et-Tabakât*, I, 357.

¹³⁸ *et-Tabakât*, I, 359.

¹³⁹ *et-Tabakât*, I, 360.

¹⁴⁰ *et-Tabakât*, I, 359.

¹⁴¹ *et-Tabakât*, I, 359; II, 420.

¹⁴² *et-Tabakât*, I, 357.

¹⁴³ *et-Tabakât*, I, 365.

18 - Salim b. Umeyr Seriyyesi:

Salim b.Umeyr, Şevval ayında, Ebû Afek'i öldürdü (Vâkıdî).¹⁴⁴

19 - Benî Kaynuka Gazvesi:

15 Şevval Cumartesi kuşatma başladı ve 15 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁴⁵

20 - Sevîk Gazvesi:

5 Zilhicce Pazar günü (Vâkıdî).¹⁴⁶

¹⁴⁴ *et-Tabakât*, I, 365.

¹⁴⁵ *et-Tabakât*, I, 366.

¹⁴⁶ *et-Tabakât*, I, 367.

HİCRÎ 3. YIL (M. 624):

1 - Hz. Osman'ın, Hz. Peygamber (sav) kızı Ümmü Gülsüm'le evlenmesi:

Nikah: Rebiülevvel,

Zifaf: Cemaziyelahir (İbn Sa'd).¹⁴⁷

2 - Karkaratülküdr Gazvesi:

15 Muharrem (Vâkıdî).¹⁴⁸

3 - Kâ'b b. Eşref Seriyyesi:

14 yıl Rebiülevvel (Vâkıdî).¹⁴⁹

4 - Hüneys b. Hüzafe'nin vefatı:

H. 3. yılda vefat etti (Vâkıdî).¹⁵⁰

5 - Gatafân (Züemer) Gazvesi:

Çıkış:12 Rebiülevvel, 12 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁵¹

6 - Benî Süleym (Buhrân) Gazvesi:

6 Cemaziyevvel, 10 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁵²

7 - Zeyd b. Hâris'in Karede Seriyyesi:

1 Cemaziyelâhir (Vâkıdî).¹⁵³

8 - Hz. Peygamber (sav)'in Hz. Hafsa ile evlenmesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).¹⁵⁴

9 - Hz. Peygamber (sav)'in Zeyneb bint Huzeyme ile evlenmesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).¹⁵⁵

10 - Ebû Tufeyl'in doğumu:

Uhud Savaşı'nın olduğu yılda (İbn Sa'd).¹⁵⁶

11 - Muhriz b. Amir'in vefatı:

Resulüallah (sav) Uhud Savaşı'na çıktığı günün sabahı (Vâkıdî).¹⁵⁷

¹⁴⁷ *et-Tabakât*, VI, 27.

¹⁴⁸ *et-Tabakât*, I, 367.

¹⁴⁹ *et-Tabakât*, I, 367.

¹⁵⁰ *et-Tabakât*, II, 329.

¹⁵¹ *et-Tabakât*, I, 369.

¹⁵² *et-Tabakât*, I, 370.

¹⁵³ *et-Tabakât*, I, 370.

¹⁵⁴ *et-Tabakât*, VI, 61.

¹⁵⁵ *et-Tabakât*, VI, 86.

¹⁵⁶ *et-Tabakât*, IV, 325.

¹⁵⁷ *et-Tabakât*, II, 407.

12 - Uhud Savaşı:

Hz. Peygamber, 5 Şevval Perşembe günü düşman hakkında bilgi toplamak üzere iki kişi görevlendirmiş, savaş ise 7 Şevval Cumartesi günü olmuştur.¹⁵⁸

13 - Amr b. Ümeyye'nin Müslüman olması:

Müşrikler Uhud'an ayrıldıkları sıralarda (Vâkıdî).¹⁵⁹

14 - Hamrâülesed Gazvesi:

Müslümanlar, 8 Şevval Pazar günü gazve için Medine'den ayrıldılar, 5 gün sonra Cuma günü geri döndüler (Vâkıdî).¹⁶⁰

¹⁵⁸ *et-Tabakât*, I, 371.

¹⁵⁹ *et-Tabakât*, III, 175.

¹⁶⁰ *et-Tabakât*, I, 380.

HİCRÎ 4. YIL (M. 625):

1 - Ebû Seleme Abdullah b. Abdülesed el-Mahzûmî Seriyyesi:

1 Muharrem (Vâkıdî).¹⁶¹

2 - Abdullah b. Üneys Seriyyesi:

Çıkış: 5 Muharrem Pazartesi.

Dönüş: Muharrem'in bitimine 7 gün kala Cumartesi, 18 gün devam etti

(Vâkıdî).¹⁶²

3 - Munzir b. Amr (Bi'rîmaûne) Seriyyesi:

Safer ayında (Vâkıdî).¹⁶³

4 - Mersed b. Ebî Mersed (Recî?) Seriyyesi:

Safer ayında (Vâkıdî).¹⁶⁴

5 - Benî Nadîr Gazvesi:

Rebiülevvel ayında, kuşatma 15 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁶⁵

6 - Zeyneb bint Hüzeyme'nin vefatı:

Rebiülâhir ayının sonunda (Vâkıdî).¹⁶⁶

7 - Hz. Osman'ın oğlu Abdullah'ın vefatı:

H. 4. yılda, 6 yaşında (Vâkıdî).¹⁶⁷

8 - Ebû Seleme Abdullah b. Abdülesed el-Mahzûmî'nin vefatı:

8 Cemaziyelâhir (Vâkıdî).¹⁶⁸

9 - Hz. Peygamber (sav)'in Ümmü Seleme ile evlenmesi:

20 Şevval (Vâkıdî).¹⁶⁹

10 - Bedrî'l-Mev'id Gazvesi:

Bedir'e varış: 1 Zilkade

Dönüş: Zilkade'nin bitimine 14 gece kala (Vâkıdî).¹⁷⁰

¹⁶¹ *et-Tabakât*, I, 380; II, 213, 433.

¹⁶² *et-Tabakât*, I, 381.

¹⁶³ *et-Tabakât*, I, 382.

¹⁶⁴ *et-Tabakât*, I, 384.

¹⁶⁵ *et-Tabakât*, I, 386.

¹⁶⁶ *et-Tabakât*, VI, 86.

¹⁶⁷ *et-Tabakât*, II, 78.

¹⁶⁸ *et-Tabakât*, II, 213.

¹⁶⁹ *et-Tabakât*, VI, 64.

¹⁷⁰ *et-Tabakât*, I, 387.

HİCRÎ 5. YIL (M. 626):

1 - Zâtürrika' Gazvesi ve korku namazının kılınması:

Çıkış: 10 Muharrem

Dönüş: Muharrem'in bitimine 5 gece kala, 15 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁷¹

2 - Dûmetülcendel Gazvesi:

Çıkış: Rebiülevvel'in bitimine 5 gün kala

Dönüş: Rebiülâhir'in bitimine 10 gün kala. Bu gazvede Hz. Peygamber (sav) Üyeyne b. Hısn ile saldırmazlık anlaşması imzalandı (Vâkıdî).¹⁷²

3 - Sa'd b. Ubade'nin annesi Amre bint Mes'ud'un vefatı:

Hz. Peygamber Dûmetülcendel Gazvesi'nde iken (Vâkıdî).¹⁷³

4 - Benî Müzeyne heyetinin Medine'ye gelmesi:

Recep ayında (Kesir b. Abdullah el- Müznî).¹⁷⁴

5 - Benî Sa'd b. Bekr elçisi Dımâm b. Sa'lebe'nin Medine'ye gelmesi:

Recep ayında (İbn Abbâs).¹⁷⁵

6 - Müreysî' (Benî Mustalık) Gazvesi ve İfk hadîsesi:

Çıkış: 2 Şaban Pazartesi

Dönüş: 1 Ramazan, 28 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁷⁶

7 - Hz. Peygamber (sav)'in Cuveyriye ile evlenmesi:

Mureysî' Gazvesi esnasında (Vâkıdî).¹⁷⁷

8 - Hz. Peygamber (sav)'in Zeyneb bint Câhş'la evlenmesi:

1 Zilkade (Vâkıdî).¹⁷⁸

9 - Haremlik-selamlık usûlünün (hicab) ihdası:

Zilkade ayında (Vâkıdî).¹⁷⁹

10 - Benî Eşcâ' heyetinin Medine'ye gelmesi:

Hendek Savaşı'nın olduğu yıl (Vâkıdî).¹⁸⁰

11 - Hendek (Ahzâb) Gazvesi:

Kuşatmanın başlaması: 8 Zilkade

¹⁷¹ *et-Tabakât*, I, 388.

¹⁷² *et-Tabakât*, I, 379.

¹⁷³ *et-Tabakât*, II, 469; VI, 305.

¹⁷⁴ *et-Tabakât*, I, 200.

¹⁷⁵ *et-Tabakât*, I, 205.

¹⁷⁶ *et-Tabakât*, I, 389–391.

¹⁷⁷ *et-Tabakât*, VI, 163.

¹⁷⁸ *et-Tabakât*, VI, 85.

¹⁷⁹ *et-Tabakât*, VI, 128–130.

¹⁸⁰ *et-Tabakât*, I, 209.

Kuşatmanın sona ermesi: Zilkade'nin bitimine 7 gün kala, kuşatma 15 gün sürdü (Vâkıdî).¹⁸¹

12 – Hendek Savaşı'na şehit olanlar:

Sa'd b. Muâz, bu savaşta kendisine isbet eden bir okla yaralanmış ve sacaştan sonra şehit olmuştur.¹⁸²

Abdullah b. Sehl,¹⁸³ Kâ'b b. Zeyd,¹⁸⁴ Tüfeyl b. Numan¹⁸⁵ ve Salebe b. Eneme de Hendek Savaşı'nda şehit olmuşlardır.¹⁸⁶

13 -Benî Kureyza Gazvesi:

Çıkış: Zilkade'nin bitimine 7 gün kala Çarşamba:

Dönüş: 7 Zilhicce Perşembe. Kuşatma 15 (Vâkıdî)¹⁸⁷ veya 14 gün devam etti (Saîd b. Müseyyeb).¹⁸⁸ Hallad b. Suveyd, Benî Kurayza kuşatmasında şehit olmuştur (Vâkıdî).¹⁸⁹

¹⁸¹ *et-Tabakât*, I, 391–395.

¹⁸² *et-Tabakât*, II, 357.

¹⁸³ *et-Tabakât*, II, 365.

¹⁸⁴ *et-Tabakât*, II, 412.

¹⁸⁵ *et-Tabakât*, II, 443.

¹⁸⁶ *et-Tabakât*, II, 447.

¹⁸⁷ *et-Tabakât*, I, 398.

¹⁸⁸ *et-Tabakât*, I, 400.

¹⁸⁹ *et-Tabakât*, II, 417.

HİCRÎ 6. YIL (M. 627):

1 - Muhammed b. Mesleme'nin Kuretâ Seriyyesi:

Çıkış: 10 Muharrem

Dönüş: Muharrem'in bitimine 1 gün kala (Vâkıdî).¹⁹⁰

2 - Hz. Peygamber (sav)'in Reyhane bint Zeyd'le evlenmesi:

Muharrem ayında (Vâkıdî).¹⁹¹

3 - Nuaym en-Nehham b. Abdullah b. Esed'in Medine'ye hicreti:

H. 6. yılda (Vâkıdî).¹⁹²

4 - Benî Lihyân Gazvesi:

Çıkış: 1 Rebiülevvel, 14 gece devam etti (Vâkıdî).¹⁹³

5 - Gâbe (Zûkared) Gazvesi:

Rebiülevvel ayında, 5 gün devam etti (Vâkıdî).¹⁹⁴

6 - Ukaşe b. Mihsan el-Esedî'nin Gamre Seriyyesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).¹⁹⁵

7 - Muhammed b. Mesleme'nin Zülkısşa Seriyyesi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).¹⁹⁶

8 - Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Zülkısşa Seriyyesi:

Rebiülâhir atı (Vâkıdî).¹⁹⁷

9 - Zeyd b. Hârise'nin Cemûm'daki Benî Süleym Seriyyesi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).¹⁹⁸

10 - Zeyd b. Hârise'nin 'İs Seriyyesi:

Cemaziyelevvel ayında (Vâkıdî).¹⁹⁹

11 - Zeyd b. Hârise'nin Teref Seriyyesi:

Cemaziyelâhir ayında, 4 gün devam etti (Vâkıdî).²⁰⁰

12 - Zeyd b. Hârise'nin Hısme Seriyyesi:

Cemaziyelâhir ayında (Vâkıdî).²⁰¹

¹⁹⁰ *et-Tabakât*, I, 401.

¹⁹¹ *et-Tabakât*, VI, 97.

¹⁹² *et-Tabakât*, III, 96.

¹⁹³ *et-Tabakât*, I, 401.

¹⁹⁴ *et-Tabakât*, I, 402-403.

¹⁹⁵ *et-Tabakât*, I, 405.

¹⁹⁶ *et-Tabakât*, I, 406.

¹⁹⁷ *et-Tabakât*, I, 406.

¹⁹⁸ *et-Tabakât*, I, 406.

¹⁹⁹ *et-Tabakât*, I, 407.

²⁰⁰ *et-Tabakât*, I, 407.

²⁰¹ *et-Tabakât*, I, 407.

13 - Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ Seriyyesi:

Recep ayında (Vâkîdî).²⁰²

14 - Abdurrahmân b. Avf'ın Dûmetülcendel Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkîdî).²⁰³

15 - Hz. Ali'nin Fedek'teki Sa'd b. Bekr Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkîdî).²⁰⁴

16 - Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ'daki Ümmü Kırfre Seriyyesi:

Ramazan ayında (Vâkîdî).²⁰⁵

17 - Abdullah b. Atik'in Ebû Rafî' Seriyyesi:

Ramazan ayında (Vâkîdî).²⁰⁶

18 - Abdullah b. Revâha'nın Üseyr b. Râzîm Seriyyesi:

Şevval ayında (Vâkîdî).²⁰⁷

19 - Kürz b. Câbir el- Fihri'nin Benî Ureyne Seriyyesi:

Şevval ayında (Vâkîdî).²⁰⁸

20 - İyaz b. Ğanem'in Müslüman olması:

Hudeybiye Antlaşması'ndan önce (Vâkîdî).²⁰⁹

21 - Muaviye b. Ebû Süfyân'ın Müslüman olması:

Hudeybiye Antlaşması'nın olduğu yıl (Vâkîdî).²¹⁰

22 - Hz. Peygamber (sav)'in Hudeybiye seferi ve antlaşması:

Hareket: 1 Zilkade Pazartesi. Sefer, 10 küsur veya 20 gün devam etti

(Vâkîdî).²¹¹

23 - Hz. Peygamber (sav)'in Hatîb b. Ebî Belta'a'yı Mısır Mukavkısı'na elçi olarak göndermesi:

Zilkade ayında, Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra (Vâkîdî).²¹²

24 - Ümmü Rümmane bint Amir'in vefatı:

Zilhicce ayında (Vâkîdî).²¹³

²⁰² *et-Tabakât*, I, 408.

²⁰³ *et-Tabakât*, I, 408, II, 31.

²⁰⁴ *et-Tabakât*, I, 408.

²⁰⁵ *et-Tabakât*, I, 409.

²⁰⁶ *et-Tabakât*, I, 409.

²⁰⁷ *et-Tabakât*, I, 410.

²⁰⁸ *et-Tabakât*, I, 411.

²⁰⁹ *et-Tabakât*, V, 355.

²¹⁰ *et-Tabakât*, V, 360.

²¹¹ *et-Tabakât*, I, 412-414.

²¹² *et-Tabakât*, I, 90.

²¹³ *et-Tabakât*, VI, 202.

HİCRÎ 7. YIL (M. 628):

1- Hz. Peygamber (sav)'in Krallara ve Kabile Reislerine İslâm'a Davet Mektupları Göndermesi:

Muharrem ayında (Vâkıdî).²¹⁴

2 - Hz. Peygamber (sav)'in Ümmü Habibe ile evlenmesi:

H. 7. yılda (Vâkıdî).²¹⁵

3 – Ebûl-‘As b. Rebî'in Medine'ye hicreti:

Muharrem ayında (Vâkıdî).²¹⁶

4 - Hz. Peygamber (sav)'e sihir yapma teşebbüsü:

Hudeybiye'den sonra, Muharrem ayında (Vâkıdî).²¹⁷

5 - Saîd b. Amir b. Hızıyem'in Müslüman olması:

Hayber'den önce Müslüman oldu ve Medine'ye hicret etti (Vâkıdî).²¹⁸

6 - Benî Cüzâm heyetinin Medine'ye gelmesi:

Hayber'in fethinden önce (Vâkıdî).²¹⁹

7 - Hayber Gazvesi:

Cemaziyelevvel ayında (Vâkıdî).²²⁰

Çıkış: 18 Ramazan (Vehb b. Cerir b. Hazım).²²¹

8- Zeyneb bint Haris'in Hz. Peygamber (sav) i zehirlenme teşebbüsü:

Hayber Gazvesi esnasında (Vâkıdî).²²²

9- Hayber'de şehit olan ashâb:

Beşir b. Berâ, Hayber'de yediği zehirli etle şehit oldu.²²³ Ayrıca Hâris b. Hatib,²²⁴ Amir b. el-Ekve,²²⁵ Ebû Deyyah,²²⁶ Evs b. Habibe²²⁷ ve Üneyf b. Vaile de Hayber'de şehit olmuştur.²²⁸

²¹⁴ *et-Tabakât*, I, 176.

²¹⁵ *et-Tabakât*, VI, 73.

²¹⁶ *et-Tabakât*, VI, 24.

²¹⁷ *et-Tabakât*, I,485.

²¹⁸ *et-Tabakât*, III, 192; V, 355.

²¹⁹ *et-Tabakât*, I, 239.

²²⁰ *et-Tabakât*, I, 420.

²²¹ *et-Tabakât*, I, 422.

²²² *et-Tabakât*, I, 428, 488–489.

²²³ *et-Tabakât*, II, 442.

²²⁴ *et-Tabakât*, II, 385.

²²⁵ *et-Tabakât*, III, 216.

²²⁶ *et-Tabakât*, II, 386.

²²⁷ *et-Tabakât*, III, 263.

²²⁸ *et-Tabakât*, III, 263.

10- Hz. Peygamber (sav)’in Safiye bint Hüeyy ile evlenmesi:

Cemaziyelâhr ayında, Hayber’in fethinden sonra (Süleyman b. Harb).²²⁹

11 - Habeşistan’de kalmış olan muhâcirlerin dönüşü:

Hayber Gazvesi esnasında (Vâkıdî).²³⁰

12 - Benî Eş’ar heyetinin Medine’ye gelmesi:

Heyber’in fethi esnasında (Vâkıdî).²³¹

13 - Benî Devs heyetinin Medine’ye gelmesi:

Hayber’in fethi esnasında (Vâkıdî).²³²

14- İran Kırsası’nın ölümü:

10 Cemaziyelevvel Salı günü (Vâkıdî).²³³

15- Benî Huşeyn heyetinin Medine’ye gelmesi:

Hayber’in fethinden sonra (Vâkıdî).²³⁴

16- Hz. Ömer’in Türebe Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).²³⁵

17- Hz. Ebû Bekir’in Necid Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).²³⁶

18 - Beşîr b. Sa’d’ın Fedek Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).²³⁷

19 - Gâlib b. Abdullah’ın Meyfea’ Seriyyesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).²³⁸

20 - Beşîr b. Sa’d’ın Cinâb Seriyyesi:

Şevval ayında (Vâkıdî).²³⁹

21 - Hz. Peygamber (sav)’in Meymune bint Hâris’le evlenmesi:

Nikah: Şevval ayında (Vakâdî).²⁴⁰

²²⁹ *et-Tabakât*, I, 429.

²³⁰ *et-Tabakât*, I, 422.

²³¹ *et-Tabakât*, I, 236, 422.

²³² *et-Tabakât*, I, 236, 422.

²³³ *et-Tabakât*, I, 177.

²³⁴ *et-Tabakât*, I, 224.

²³⁵ *et-Tabakât*, I, 429–237.

²³⁶ *et-Tabakât*, I, 429.

²³⁷ *et-Tabakât*, I, 430.

²³⁸ *et-Tabakât*, I, 430.

²³⁹ *et-Tabakât*, I, 430.

²⁴⁰ *et-Tabakât*, I, 432; VI, 99.

22- Umretü'l-Kazâ:

Çıkış: 1 Zilkade, Mekke'de 3 gün kalındı (Vâkıdî).²⁴¹

23 - İbn Ebi'l-'Avcâ'm Benî Süleym Seriyyesi:

Çıkış: Zilakde ayında, dönüş: 1 Safer (Vâkıdî).²⁴²

²⁴¹ *et-Tabakât*, I, 431-432.

²⁴² *et-Tabakât*, I, 433.

HİCRÎ 8. YIL (M. 629):

1 – Hz. Zeyneb bint Resulullah’ın vefatı:

H. 8. yılın başında (Vâkıdî).²⁴³

2 - Akil b. Ebû Tâlib’in hicretî:

Muharrem ayında (Vâkıdî).²⁴⁴

3 - Amr b. As, Halid b. Velid ve Osman b. Talha’nın Medine’ye

hicretleri:

1 Safer (Vâkıdî).²⁴⁵

4 - Gâlib b. Abdullah el-Leysî’nin Kedîd Seriyyesi:

Safer ayında (Vâkıdî).²⁴⁶

5 - Gâlib b. Abdullah el-Leysî’nin Fedek Seriyyesi:

Safer ayında (Vâkıdî).²⁴⁷

6 - Kâ’b b. Umeyr el-Gıfârî’nin Zâtuatlah Seriyyesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).²⁴⁸

7 - Şucâ’ b. Vehb el- Esedî’nin Siy’deki Benî Âmir Seriyyesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).²⁴⁹

8 - Mûte Savaşı:

Cemaziyelevvel ayında (Vâkıdî).²⁵⁰

9 - Amr b. Âs’ın Zâtüsselâsil Seriyyesi:

Cemaziyelâhir ayında (Vâkıdî).²⁵¹

10 - Ebû Ubeyde b. Cerrâh’ın Habat Seriyyesi:

Recep ayında (Vâkıdî).²⁵²

11 - Ebû Katâde b. Rib’iyyi’l-Ensârî’nin Hadıra Seriyyesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).²⁵³

12 - Ebû Katâde b. Rib’iyyi’l-Ensârî’nin İzam Seriyyesi:

Ramazan ayının başında (Vâkıdî).²⁵⁴

²⁴³ *et-Tabakât*, VI, 25.

²⁴⁴ *et-Tabakât*, III, 31.

²⁴⁵ *et-Tabakât*, III, 177; V, 352.

²⁴⁶ *et-Tabakât*, I, 433.

²⁴⁷ *et-Tabakât*, I, 434.

²⁴⁸ *et-Tabakât*, I, 435.

²⁴⁹ *et-Tabakât*, I, 435.

²⁵⁰ *et-Tabakât*, I, 436.

²⁵¹ *et-Tabakât*, I, 437.

²⁵² *et-Tabakât*, I, 438.

²⁵³ *et-Tabakât*, I, 439.

²⁵⁴ *et-Tabakât*, I, 439.

13 – Mekkeli müşriklerinin Hudeybiye Antlaşması'nın ihlali:

Şaban ayında (Vâkıdî).²⁵⁵

14 – Abdullah b. Hâris'in Medine'e hicreti:

Mekke'nin fethinden önce (Vâkıdî).²⁵⁶

15 - Mekke'nin fethinden önce Müslüman bazı şahıslar:

Temim b. Esed b. Abdüluzza,²⁵⁷ Ebû Şüreyh b. el- Kâ'bi²⁵⁸ ve Abbâs b. Mirdas.²⁵⁹

16 - Mekke'nin fethi:

Çıkış: 10 Ramazan ayında Çarşamba günü ikindiden sonra.

Fetih: Ramazan'ın bitimine 10 gün kala fetih gerçekleşti. Hz. Peygamber (sav) Mekke'de 15 gün kaldı (Vâkıdî).²⁶⁰ Mekke'de kalınan sürenin 10,²⁶¹ 17²⁶² veya 18²⁶³ gün olduğuna dair rivâyetler de bulunmaktadır.

17 - Halid b. Velîd'in Uzza putunu tahrip etmesi:

Ramazan'ın bitimine 5 gece kala (Vâkıdî).²⁶⁴

18 - Amr b. Âs'ın Suvâ' putunu tahrip etmesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).²⁶⁵

19 - Sa'd b. Zeyd el-Eşheli'nin Menât putunu tahrip etmesi:

Dönüş: Ramazan'ın bitimine 6 gün kala (Vâkıdî).²⁶⁶

20 - Halid b. Velîd'in Benî Cezîme Seriyesi:

Şevval ayında (Vâkıdî).²⁶⁷

21 - Avf b. Mâlik el-Eşca'i'nin Müslüman olması:

Hüneyn Gazvesi'nden önce (Vâkıdî).²⁶⁸

22 - Hüneyn Gazvesi:

Çıkış: 6 Şevval Cumartesi.

²⁵⁵ *et-Tabakât*, I, 440.

²⁵⁶ *et-Tabakât*, III, 34.

²⁵⁷ *et-Tabakât*, III, 210.

²⁵⁸ *et-Tabakât*, III, 210.

²⁵⁹ *et-Tabakât*, III, 195; V, 127.

²⁶⁰ *et-Tabakât*, I, 440, 442–447.

²⁶¹ *et-Tabakât*, I, 447.

²⁶² *et-Tabakât*, I, 447.

²⁶³ *et-Tabakât*, I, 446.

²⁶⁴ *et-Tabakât*, I, 448.

²⁶⁵ *et-Tabakât*, I, 449.

²⁶⁶ *et-Tabakât*, I, 450.

²⁶⁷ *et-Tabakât*, I, 450.

²⁶⁸ *et-Tabakât*, V, 356.

Varış: 10 Şevval Salı akşamı (Vâkıdî).²⁶⁹ Ebû Merre b. Surâka²⁷⁰ ve Eymen b. Zeyd²⁷¹ Huneyn'de şehit olmuş, Sâfvan b. Ümeyye ise bu gazvede Müslüman olmuştur.²⁷²

23 - Tufeyl b. Amr ed- Devsî'nin Zülkeffeyn putunu tahrip etmesi:

Şevval ayında; Hz. Peygamber (sav)'in Taif'e hareketinden 4 gün önce (Vâkıdî).²⁷³

24 - Taif Kuşatması:

Çıkış: Şevval ayında, Hüneyn Gazvesi'nin bitiminden sonra Hz. Peygamber (sav) Taif'e yöneldi. Taif kuşatması 18 gün devam etti (Vâkıdî).²⁷⁴ Sabit b. Sa'lebe²⁷⁵ ve Yezid b. Zem'a, Taif kuşatmasında şehit oldular.²⁷⁶

25 - Ci'râne Umresi ve Medine'ye dönüş:

Taif'ten Ci'râne'ye varış: Şevval in bitimine iki gün kala.

Hz. Peygamber (sav), Ci'râne'de 13 gece kaldı.

Dönüş: Zilkade'nin bitimine 12 gece kala Perşembe günü (Vâkıdî).²⁷⁷

26- Kays b. Sa'd b. Ubâde'nin Sudâ' Seriyyesi ve Sudâ' heyetinin Medine'ye gelmesi:

Hz. Peygamber (sav)'in Ci'râne Umresi'nden sonra (Vâkıdî).²⁷⁸

27- Hz. Peygamber (sav)'in, Amr b. Âs'ı Umman yöneticileri Cayfer ve Abd b. Cülendî kardeşlere elçi olarak göndermesi:

Zilkade ayında (Vâkıdî).²⁷⁹

28 - Hz. Peygamber (sav)'in oğlu İbrahim'in doğumu:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).²⁸⁰

29- Medine'ye gelen heyetler:

Benî Süleym²⁸¹ ve

Rabî'a (Abdulkâys)²⁸² Mekke'nin fethedildiği yıl,

²⁶⁹ *et-Tabakât*, I, 451–452

²⁷⁰ *et-Tabakât*, III, 263

²⁷¹ *et-Tabakât*, VI, 167.

²⁷² *et-Tabakât*, IV, 222.

²⁷³ *et-Tabakât*, I, 457.

²⁷⁴ *et-Tabakât*, I, 453, 457–458.

²⁷⁵ *et-Tabakât*, II, 441.

²⁷⁶ *et-Tabakât*, III, 85.

²⁷⁷ *et-Tabakât*, I, 455.

²⁷⁸ *et-Tabakât*, I, 222.

²⁷⁹ *et-Tabakât*, I, 178.

²⁸⁰ *et-Tabakât*, I, 91; VI, 159.

²⁸¹ *et-Tabakât*, I, 210

²⁸² *et-Tabakât*, I, 214.

Benî Sumale,²⁸³

Benî Bâhile²⁸⁴ ve

Benî Sa'lebe²⁸⁵ kabileleri Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'le görüşmek üzere Medine'ye temsilci heyetler göndermişlerdir.

²⁸³ *et-Tabakât*, I, 239.

²⁸⁴ *et-Tabakât*, I, 210.

²⁸⁵ *et-Tabakât*, I, 205.

HİCRÎ 9. YIL (M. 630):

1 - Hz. Peygamber (sav)'in İslâm'ı kabul eden beldelere zekât memurları göndermesi:

1 Muharrem (Vâkıdî).²⁸⁶

2 - Uyeyne b. Hısn el-Fezarî'nin Benî Anber (Benî Temîm'den) Seriyyesi:

Muharrem ayında (Vâkıdî).²⁸⁷

3 - Benî Esed heyetinin Medine'ye gelmesi:

H. 9. yılın başında (Vâkıdî).²⁸⁸

4 - Benî Uzre heyetinin Medine'ye gelmesi:

Safer ayında (Vâkıdî).²⁸⁹

5 - Kutbe b. Âmir Benî Has'am (Tebâle) Seriyyesi:

Safer ayında (Vâkıdî).²⁹⁰

9 - Benî Belî heyetinin Medine'ye gelmesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).²⁹¹

11 - Dâhhâk b. Süfyân el-Kilâbî'nin Kuratâ Seriyyesi:

1 Rebiülevvel (Vâkıdî).²⁹²

12 - Urve b. Mes'ud'un Müslüman olması:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).²⁹³

13 - Alkame b. Mücezzir el-Müdlîcî'nin Kızıldeniz Seferi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).²⁹⁴

14 - Hz. Peygamber (sav)'in Muaz b. Cebel'i Yemen'e göndermesi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).²⁹⁵

15 - Hz. Ali'nin Tay kabilesinin el-Füls putunu tahrip etmesi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).²⁹⁶

16 - Ukkâşe b. Mihsan'ın Cinab Seriyyesi:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).²⁹⁷

²⁸⁶ *et-Tabakât*, I, 458–459.

²⁸⁷ *et-Tabakât*, I, 459.

²⁸⁸ *et-Tabakât*, I, 201.

²⁸⁹ *et-Tabakât*, I, 225.

²⁹⁰ *et-Tabakât*, I, 460.

²⁹¹ *et-Tabakât*, I, 224.

²⁹² *et-Tabakât*, I, 460.

²⁹³ *et-Tabakât*, IV, 253.

²⁹⁴ *et-Tabakât*, I, 461.

²⁹⁵ *et-Tabakât*, II, 449.

²⁹⁶ *et-Tabakât*, I, 461.

²⁹⁷ *et-Tabakât*, I, 461.

17 - Benî Kinâne heyetinin Medine'ye gelmesi:

Tebûk Seferi esnasında (Vâkıdî).²⁹⁸

18 - Tebûk Seferi:

Çıkış: Recep ayında.

Dönüş: Ramazan ayında (Vâkıdî).²⁹⁹

19-Hâlid b.Velîd'in Dûmetülcendel'deki Ükeydir b. Abdülmelik Seriyyesi:

Recep ayında, Hz. Peygamber (sav) Tebûk Seferi'nde iken (Vâkıdî).³⁰⁰

20 - Süheyl b. Beyda'm vefatı:

Hz. Peygamber (sav), Tebûk Seferi'nden döndükten sonra (Vâkıdî).³⁰¹

21 - Medine'ye gelen heyetler:

Benî Kîlâb,³⁰² Benî'l-Bekkâ,³⁰³ ve Benî Tucîb³⁰⁴ kabileleri hicretin 9. yılında, Himyer³⁰⁵ ve Sekîf³⁰⁶ kabileleri hicretin 9. yılının Ramazan ayında, Benî Fezare,³⁰⁷ Benî Mürre³⁰⁸ ve Benî Dâr³⁰⁹ kabileleri Hz. Peygamber (sav) Tebûk'ten döndükten sonra temsilci heyetlerini Hz. Peygamber'le görüşmek üzere Medine'ye göndermişlerdir.

22 - Hz. Ebû Bekir'in Hac emirliği:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).³¹⁰

²⁹⁸ *et-Tabakât*, I, 209.

²⁹⁹ *et-Tabakât*, I, 462-463.

³⁰⁰ *et-Tabakât*, I, 462.

³⁰¹ *et-Tabakât*, II, 344.

³⁰² *et-Tabakât*, I, 205.

³⁰³ *et-Tabakât*, I, 208.

³⁰⁴ *et-Tabakât*, I, 220.

³⁰⁵ *et-Tabakât*, I, 241.

³⁰⁶ *et-Tabakât*, IV, 254.

³⁰⁷ *et-Tabakât*, I, 204.

³⁰⁸ *et-Tabakât*, I, 204.

³⁰⁹ *et-Tabakât*, I, 233.

³¹⁰ *et-Tabakât*, I, 464.

HİCRÎ 10. YIL (M. 631):

1 - Benî Rehâ (Mezhic'den) heyetinin Medine'ye gelmesi:

H. 10. yılın başında (Vâkıdî).³¹¹

2 - Namat b. Kâys b. Mâlik'in Medine'ye bir heyetle gelmesi ve

Müslüman olması:

H. 10. yılda (Vâkıdî).³¹²

3 - Vebre b. Yuhannes'in Müslüman olması:

H. 10. yılda (Vâkıdî).³¹³

4 - Hz. Peygamber (sav)'in oğlu İbrahim'in vefatı:

10 Rebiülevvel Salı günü. (Vâkıdî).³¹⁴

5 - Hâlid b. Vefid'in Benî Hâris Seriyyesi ve Benî Hâris heyetinin

Medine'ye gelmesi:

Rebiülevvel ayında (Vâkıdî).³¹⁵

6 - Benî Havlân heyetinin Medine'ye gelmesi:

Şaban ayında (Vâkıdî).³¹⁶

7 - Benî Gassan heyetinin Medine'ye gelmesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).³¹⁷

8 - Hz. Ali'nin Yemen Seriyyesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).³¹⁸

9 - Hz. Peygamber (sav)'in, Kur'ân-ı Kerîm'i Cebrâil'e iki defa arz

etmesi ve yirmi gün i'tikafta kalması:

Ramazan ayında (İbn Sa'd).³¹⁹

11 - Benî Gâmid heyetinin Medine'ye gelmesi:

Ramazan ayında (Vâkıdî).³²⁰

12 - Benî Selâmân heyetinin Medine'ye gelmesi:

Şevval ayında (Vâkıdî).³²¹

³¹¹ *et-Tabakât*, I, 234.

³¹² *et-Tabakât*, IV, 266.

³¹³ *et-Tabakât*, IV, 269.

³¹⁴ *et-Tabakât*, I, 92.

³¹⁵ *et-Tabakât*, I, 230.

³¹⁶ *et-Tabakât*, I, 221.

³¹⁷ *et-Tabakât*, I, 230.

³¹⁸ *et-Tabakât*, I, 465.

³¹⁹ *et-Tabakât*, I, 484.

³²⁰ *et-Tabakât*, I, 234.

³²¹ *et-Tabakât*, I, 226.

13 - Benî Kuşeyr b. Kâ'b heyetinin Medine'ye gelmesi:

Hüneyn'den sonra Veda Haccı'ndan önce (İbn Hişam).³²²

14 - Benî Becile heyetinin Medine'ye gelmesi:

H. 10. yılda (Vâkıdî).³²³

15 - Vedâ Hacı:

Çıkış: Zilkade'nin bitimine 5 gece kala Cumartesi (Vâkıdî).³²⁴

Mekke'ye giriş: 4 Zilhicce (Affan b. Müslim).³²⁵

16 - Benî Muharib heyetinin Medine'ye gelmesi:

Vedâ Haccı esnasında (Vâkıdî).³²⁶

17 - Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'in doğumu:

Vedâ Haccı esnasında (Vâkıdî).³²⁷

18 - Reyhane bint Zeyd'in vefatı:

Hz. Peygamber (sav), Veda' Haccı'ndan döndükten sonra (Vâkıdî).³²⁸

³²² *et-Tabakât*, I, 208.

³²³ *et-Tabakât*, I, 235.

³²⁴ *et-Tabakât*, I, 467.

³²⁵ *et-Tabakât*, I, 469–470.

³²⁶ *et-Tabakât*, I, 205.

³²⁷ *et-Tabakât*, II, 185.

³²⁸ *et-Tabakât*, VI, 97.

HİCRÎ 11. YIL (M. 632):

1 - Benî Neha' heyetinin Medine'ye gelmesi ve Zürâre b. Kâys'ın Müslüman olması:

15 Muharrem (Vâkıdî).³²⁹

2 - Cerir b. Abdullah'ın vefatı:

Hz. Peygamber (sav)'in vefat ettiği yıl (Vâkıdî).³³⁰

3 - Hz. Peygamber (sav)'in Bakî' mezarlığını ve Uhud şehitlerini ziyaret edip dua etmesi:

Hz. Peygamber (sav)'in vefatından kısa bir süre önce (Ma'n b. İsa)³³¹

4 - Üsâme b. Zeyd'in Suriye Seriyyesi:

Hazırlıkların başlaması: Safer ayının bitimine 4 gün kala Pazartesi.

Hz. Peygamber (sav)'in Üsâme'ye sefer emri vermesi: Safer ayının bitimine 3 gece kala Salı günü.

Hz. Peygamber (sav)'in Üsâme'ye sancak bağlaması ve ordunun Cüf' te toplanması: Safer ayının bitimine 1 gün kala Perşembe günü.

Hz. Peygamber (sav)'in Üsâme'nin komutanlığına yapılan itirazları red etmesi ve buna dair bir hitabede bulunması: 10 Rebiülevvel Cumartesi.

Üsâme'nin Hz. Peygamber (sav)'in vefatını haber alması ve Medine'ye dönmesi: 12 Rebiülevvel Pazartesi (Vâkıdî).³³²

5 - Hz. Resûlullah (sav)'in vefatı:

Hz. Peygamber (sav)'in hastalanması: Safer ayının bitimine 2 gün kala Çarşamba günü. Hastalığı 13 gün sürdü (Vâkıdî).³³³

Hz. Peygamber (sav)'in vefatı: 12 Rebiülevvel Pazartesi güneş zevale yönelirken (Hz. Âişe, İbn Abbâs).³³⁴

6 - Hz. Peygamber (sav)'in toprağa verilmesi:

14 Rebiülevvel Çarşamba günü.³³⁵

³²⁹ *et-Tabakât*, I, 235; IV, 268.

³³⁰ *et-Tabakât*, IV, 302.

³³¹ *et-Tabakât*, I, 490, 491.

³³² *et-Tabakât*, I, 480, 481.

³³³ *et-Tabakât*, I, 480, 492; II, 45

³³⁴ *et-Tabakât*, I, 538; II, 45

³³⁵ *et-Tabakât*, I, 538.

7 - Hz. Peygamber (sav)'in yaşı:

Hz. Peygamber (sav), bi'setten sonra Mekke'de 13 yıl, Medine'de ise 10 yıl kalmıştır.³³⁶ Onun (sav), 65³³⁷ yaşında vefat ettiğine dair başka bir rivâyet nakletse de İbn Sa'd, Hz. Peygamber (sav)'in 63³³⁸ yaşında vefat ettiğine dair görüşü, "daha sâbit" kabul eder.

³³⁶ *et-Tabakât*, I, 565

³³⁷ *et-Tabakât*, I, 564

³³⁸ *et-Tabakât*, I, 564; II, 46

İKİNCİ BÖLÜM

RAŞİD HALİFELER DÖNEMİ

Hız. Peygamber'in Medine'de 11/632'de vefatı üzerine, en yakın dört sahabeti ve kan veya evlilik yoluyla akrabası, ondan sonra İslâm cemaatının lideri oldular. Bunlar, halife unvanını aldılar. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'in çok sevdiği zevcesi Hız. Ayşe'nin babası, aynı zamanda en eski ve en yakın sahabisi idi. O, iktidarı döneminde Kur'ân-ı Kerîm'i Mushaf haline getirmiş, bazı kabilelerin Hız. Peygamber'e yaptıkları biatten döndüklerinde, Arabistan yarımadasının uzak bölgeleri üzerinde Medine'nin hâkimiyetini yeniden sağlayan Ridde Savaşları'nı başlatmıştır.

Çöl ahalisinin savaşa elverişli enerjilerinin Suriye, Filistin ve Mısır'daki Bizans, İran ve Irak'taki Sasani topraklarına karşı yönelmesi, Hız. Ömer'in güçlü idaresi altında oldu. Ayrıca, Hız. Ömer, mükemmel bir teşkilâtçı idi. Gerek temel bir sivil idarenin fethedilen bölgelere götürülmesi, gerekse Divân sisteminin teşkili ile müslüman savaşçılara maaş bağlanması onun eseridir. Aynı zamanda, halifeliği esnasında siyasî olduğu kadar, manevî bir anlam taşıyan, "Emirü'l-Mü'minîn" (Mü'minlerin başkanı) ünvanını benimseyen odur.

Hız. Osman, suikast sonucu Hız. Ömer'in şehadetinden sonra Müslümanlar'ın ileri gelenlerinden müteşekkil küçük bir meclis tarafından halife seçilmiş ve halkın biatı ile iktidara gelmiştir. Fakat hilâfeti, memnun olmayan bir zümrenin isyanı ve 35/656'da şehid edilmesi ile sona erdi. Bu suikast sonraki yıllarda karşılıklı çatışmalara yol açtı.

Raşid Halifeler'in sonuncusu Hız. Ali, Hız. Peygamber'in amcasının oğlu ve damadı olarak üç ayrı yönden akrabası idi. Bu sebeble, Hız. Peygamber'in halefi olmaya daha layık kabul ediliyordu. Ancak Hız. Ali, Suriye valisi Mu'âviye'nin idaresindeki bölgelerde otoritesini kabul ettirmeye muvaffak olamadı. Başşehri Kûfe'ye naklederek, Irak Arabları'nı kendi etrafında toplamağa çalıştı. Yukarı Fırat'ta Sıffîn Savaşı'nda Mu'âviye ile karşılaştı ise de kesin başarı kazanamadı. Hız. Ali 40/661'de suikast sonucu şehid edildikten sonra, oğlu Hız. Hasan isteksiz olarak Irak'ta onun yerine geçmeğe çalıştı, fakat kısa bir süre sonra Mu'âviye, onu bundan vazgeçmeye ikna etti.³³⁹

³³⁹ C. E. Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, çev. E. Merçil – M. İpşirli, İstanbul 1980, s.1-2

I. HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİ

HİCRÎ 11. YIL (M. 632):

1 - Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesi:

12 Rebiülevvel Pazartesi, Hz. Peygamber (sav) vefat ettiği gün (Ebû Bekir b. Abdullah).³⁴⁰

2 - Üsâme b. Zeyd ertelenen Suriye Seferi:

1 Rebiülâhir, 20 gün devam etti (Vâkıdî).³⁴¹

3 – Hz. Fâtıma'nın vefatı:

Hz. Peygamber (sav)'in vefatından 3 veya 6 ay sonra vefat ettiğine dair farklı görüşler olmakla birlikte Vâkıdî, 3 Ramazan H. 11'de, 27 yaşında vefat ettiği görüşünü daha sâbit kabul eder.³⁴²

4 - Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'i hac emiri olarak görevlendirmesi:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).³⁴³

HİCRÎ 12. YIL (M. 633):

1 - Yemame Savaşı:

H. 12. yılda (Vâkıdî).³⁴⁴

2 - Ukkâşe b. Mihsen'in vefatı:

H. 12. yılda (Vâkıdî).³⁴⁵

3 - Ebû Mersed el-Gânevî'nin vefatı:

H. 12. yılda, 66 yaşında (Vâkıdî).³⁴⁶

4 - Hz. Ebû Bekir'in umre ziyareti:

Recep ayında (Vâkıdî).³⁴⁷

5 - Hz. Ebû Bekir'in hacca gitmesi:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).³⁴⁸

6 - Sâbit b. Akrem b. Sa'lebe'nin vefatı:

H. 12. yılda, Tuleyha el-Esedî tarafından şehit edildi (Vâkıdî).³⁴⁹

³⁴⁰ *et-Tabakât*, I, 536; II, 172.

³⁴¹ *et-Tabakât*, I, 481.

³⁴² *et-Tabakât*, VI, 21.

³⁴³ *et-Tabakât*, II, 172.

³⁴⁴ *et-Tabakât*, II, 101.

³⁴⁵ *et-Tabakât*, II, 105.

³⁴⁶ *et-Tabakât*, II, 74.

³⁴⁷ *et-Tabakât*, II, 172.

³⁴⁸ *et-Tabakât*, II, 173.

³⁴⁹ *et-Tabakât*, II, 379.

7 - Abdullah b. Abdullah b. Ubey b. Selûl'ün vefatı:

H. 12. yılda, Cuvâsa'da şehit oldu (Vâkıdî).³⁵⁰

HİCRÎ 13. YIL (M. 634):

1 - Ecnâdeyn Savaşı:

Cemaziyelevvel ayında (Vâkıdî).³⁵¹

2 - Hz. Ebû Bekir'in vefatı:

Hastalığın başlaması: 7 Cemaziyelâhir Pazartesi. Hastalığı 15 gün devam etti.

Vefatı: Cemaziyelâhir ayının bitimine 8 gün kala Pazartesi günü vefat ettiğinde 63 yaşındaydı. Halifelîği 2 yıl 3 ay 10 gün (Vâkıdî)³⁵² veya 2 yıl 4 ay 4 gün (Ebû Ma'şer)³⁵³ devam etti.

3 - Beşir b. Sa'd'ın vefatı:

Hz. Ebû Bekir döneminde, Ayn Tamr Savaşı'nda şehit oldu (Vâkıdî).³⁵⁴

³⁵⁰ *et-Tabakât*, II, 425.

³⁵¹ *et-Tabakât*, III, 72.

³⁵² *et-Tabakât*, II, 75, 184-238.

³⁵³ *et-Tabakât*, II, 184.

³⁵⁴ *et-Tabakât*, II, 419.

II. HZ. ÖMER DÖNEMİ:

HİCRÎ 13. YIL (M. 634):

1 - Hz. Ömer'in halife seçilmesi:

Cemaziyelâhir ayının bitimine 8 gün kala Salı (Vâkıdî).³⁵⁵

2 - Fihl Savaşı:

Zilkade ayında (Vâkıdî).³⁵⁶ Saib b. Hâris, bu savaşta şeyit olmuştur.³⁵⁷

3- Hz. Ömer'in, Abdurrahmân b. Avf'ı hac emiri olarak görevlendirmesi:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).³⁵⁸

HİCRÎ 14. YIL (M. 635):

1 – Bu yılda vefat eden sahabeler:

Hz. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhafe Muharrem ayında, 97 yaşında.³⁵⁹

Süleyt b. Kâys.³⁶⁰

Kâys b. Sekene.³⁶¹

Selme b. Elsem (Vâkıdî).³⁶²

2 - Mercu Sufer Savaşı:

Muharrem ayının başında (Vâkıdî).³⁶³ Seleme b. Hişâm, bu savaşta şehit oldu.³⁶⁴

HİCRÎ 15. YIL (M. 636):

1 - Sa'd b. Ubade'nin vefatı:

Hz. Ömer'in hilafetin den iki buçuk yıl sonra (Vâkıdî).³⁶⁵

2 - Yermuk Savaşı:

Recep ayında (Vâkıdî).³⁶⁶

HİCRÎ 16. YIL (M. 637):

³⁵⁵ *et-Tabakât*, II, 75–238.

³⁵⁶ *et-Tabakât*, III, 139.

³⁵⁷ *et-Tabakât*, III, 139.

³⁵⁸ *et-Tabakât*, II, 245.

³⁵⁹ *et-Tabakât*, II, 191; IV, 224.

³⁶⁰ *et-Tabakât*, II, 407.

³⁶¹ *et-Tabakât*, II, 408.

³⁶² *et-Tabakât*, II, 365.

³⁶³ *et-Tabakât*, III, 70.

³⁶⁴ *et-Tabakât*, III, 91.

³⁶⁵ *et-Tabakât*, II, 471; V, 349.

³⁶⁶ *et-Tabakât*, III, 97.

1 - Hz. Peygamber (sav)'in eşi Mariye'nin vefatı:

Muharrem ayında (Vâkıdî).³⁶⁷

2- Hz. Ömer'in Cabiye'ye gitmesi ve Beytülmeke'dis'in fethine tanık olması:

Safer ayında (Vâkıdî).³⁶⁸

3 - Kadisiye Savaşı:

H. 16. yılda (Vâkıdî).³⁶⁹

HİCRÎ 17. YIL (M. 638):

1 - Hz. Ömer'in Cabiye'den ayrılıp Şam'a gitmek istemesi ve veba nedeniyle bundan vazgeçmesi:

Cemaziyevvel ayında (Vâkıdî).³⁷⁰

2 - Utbe b. Gazvan'ın vefatı:

Basra'da valiyken, 57 yaşında (Vâkıdî).³⁷¹

3 - Hz. Ömer'in umre ziyareti:

Recep ayında (Vâkıdî).³⁷²

HİCRÎ 18. YIL (M. 639):

1 - Veba hastalığı, kuraklık ve kıtlığın ortaya çıkması:

Bu durum, hicretin 18. yılında vuku buldu ve 9 ay devam etti.³⁷³ Veba salgınım sebebiyle:

Muaz b. Cebel,³⁷⁴

Fadl b. Abbâs b. Abdülmuttalib,³⁷⁵

Şurahbil b. Hesene,³⁷⁶

Hâris b. Hişam,³⁷⁷

Süheyl b. Amr, Ebû Ubeyde b. Cerrah,³⁷⁸

³⁶⁷ *et-Tabakât*, VI, 162.

³⁶⁸ *et-Tabakât*, II, 245.

³⁶⁹ *et-Tabakât*, II, 383.

³⁷⁰ *et-Tabakât*, II, 245.

³⁷¹ *et-Tabakât*, II, 110; V, 109.

³⁷² *et-Tabakât*, II, 245.

³⁷³ *et-Tabakât*, II, 245.

³⁷⁴ *et-Tabakât*, II, 454; V, 348.

³⁷⁵ *et-Tabakât*, III, 39; V, 356.

³⁷⁶ *et-Tabakât*, III, 89.

³⁷⁷ *et-Tabakât*, IV, 219; V, 358.

³⁷⁸ *et-Tabakât*, V, 345.

Ebû Cendele b. Süheyl³⁷⁹ ve
Yezid b. Ebû Süfyan vefat etti (Vâkîdî).³⁸⁰

HİCRÎ 19. YIL (M. 640):

1 - Habbâb Mevla Utbe, bu yılda vefat etti (Vâkîdî).³⁸¹

HİCRÎ 20. YIL (M. 640):

1 – Hz. Ömer’in divan teşkilatını kurması:

Muharrem ayında (Vâkîdî).³⁸²

2. Hicrî 20. yılda vefat eden sahabeler:

Hz. Peygamber’in hanımı Zeyneb bint Câhş,³⁸³

Hz. Peygamber’in müezzini Bilal b. Rebâh Şam’da, 60 küsur yaşında,³⁸⁴

Useyd b. Hudeyr Şaban ayında,³⁸⁵

Bişr b. Amr (el-Carûd),³⁸⁶

İyaz b. Ğanem³⁸⁷ ve

Saîd b. Amir³⁸⁸ bu yılda vefat etmiştir.

HİCRÎ 21. YIL (M. 641):

1 - Hz. Ömer’in umre ziyareti:

Recep ayında (Vâkîdî).³⁸⁹

2 - Nihavend Savaşı:

H. 21. yılda olmuş ve bu savaşta Nu’man b. Amr ilk olarak şehit
olmuştur.³⁹⁰

3 - Halid b. Velid’in vefatı:

³⁷⁹ *et-Tabakât*, V, 359.

³⁸⁰ *et-Tabakât*, V, 359.

³⁸¹ *et-Tabakât*, II, 110.

³⁸² *et-Tabakât*, II, 255.

³⁸³ *et-Tabakât*, VI, 85; VI, 156.

³⁸⁴ *et-Tabakât*, II, 211; V, 346.

³⁸⁵ *et-Tabakât*, II, 463.

³⁸⁶ *et-Tabakât*, IV, 288; V, 159.

³⁸⁷ *et-Tabakât*, V, 355.

³⁸⁸ *et-Tabakât*, V, 356.

³⁸⁹ *et-Tabakât*, II, 245.

³⁹⁰ *et-Tabakât*, IV, 300.

H. 21. yılda (Vâkıdî).³⁹¹

HİCRÎ 22. YIL (M. 642):

1 - Hz. Ömer'in umre ziyareti:

Recep ayında (Vâkıdî).³⁹²

HİCRÎ 23. YIL (M. 643):

1 - Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber (sav)'in hanımlarıyla birlikte hacca gitmesi:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).³⁹³

2 - Katade b. Nu'man'ın vefatı:

H. 23. yılda, 65 yaşında (Vâkıdî).³⁹⁴

3 - Hz. Ömer'e suikast girişimi:

Zilhicce'nin bitimine 4 gün kala Çarşamba günü (Vâkıdî).³⁹⁵

4 - Hz. Osman'ın halife seçilip ona biat edilmesi:

Zilhicce'nin bitimine 1 gün kala Pazartesi günü (Vâkıdî).³⁹⁶

HİCRÎ 24. YIL (M. 644):

1- Hz. Ömer'in vefatı ve toprağa verilmesi:

1 Muharrem Pazar günü sabahı.

Hz. Ömer'in hilafeti 10 yıl 5 ay 21 gün devam etti (Vâkıdî).³⁹⁷

2 - Ebû Cehm b. Huzeyme'nin vefatı:

Hz. Ömer'in şahadetinden sonra (Vâkıdî).³⁹⁸

³⁹¹ *et-Tabakât*, V, 354.

³⁹² *et-Tabakât*, II, 245.

³⁹³ *et-Tabakât*, II, 245; VI, 156

³⁹⁴ *et-Tabakât*, II, 370.

³⁹⁵ *et-Tabakât*, II, 308.

³⁹⁶ *et-Tabakât*, II, 85.

³⁹⁷ *et-Tabakât*, II, 308.

³⁹⁸ *et-Tabakât*, IV, 223.

III. HZ. OSMAN DÖNEMİ

HİCRÎ 24. YIL (M. 644):

1 - Hz. Osman'ın hilafet makamını devralması:

1 veya 3 Muharrem'de (Vâkıdî).³⁹⁹

HİCRÎ 32. YIL (M. 652):

1 – Bu yılda vefat eden sahabeler:

Hz. Abbâs: 14 Recep Cuma günü, 88 yaşında.⁴⁰⁰

Tufeyl b. Hâris: 70 yaşında.⁴⁰¹

Abdullah b. Zeyd: 64 yaşında.⁴⁰²

Hüseyn b. Hâris: Tufeyl b. Hâris'in vefatından bir ay sonra.⁴⁰³

Sinan b. Ebî Sinan,⁴⁰⁴

Abdurrahman b. Avf: 75 yaşında.⁴⁰⁵

Abdullah b. Mes'ud: 60 küsur yaşında.⁴⁰⁶

Abdullah b. Hübeyb: Şevval ayında.⁴⁰⁷

Abdurrahman b. Hübeyb: Şevval ayında.⁴⁰⁸

Ebû Derdâ: Vâkıdî'ye göre, Ebû Derdâ hicretin 32. yılında, İbn Sa'd'ın naklettiği başka bir rivayete göre ise 31. yılında vefat etmiştir.⁴⁰⁹

HİCRÎ 33. YIL (M. 653):

Mikdad b. Amr (Esved) bu yılda, 70 yaşında iken vefat etti.⁴¹⁰

HİCRÎ 34. YIL (M. 654):

1 – Bu yılda vefat eden sahabeler:

Mistah b. Ūsase: 56 yaşında.⁴¹¹

Ebû Talha (Zeyd b. Sehl),⁴¹²

³⁹⁹ *et-Tabakât*, II, 85–308.

⁴⁰⁰ *et-Tabakât*, III, 22.

⁴⁰¹ *et-Tabakât*, II, 77.

⁴⁰² *et-Tabakât*, II, 422.

⁴⁰³ *et-Tabakât*, II, 78.

⁴⁰⁴ *et-Tabakât*, II, 107.

⁴⁰⁵ *et-Tabakât*, II, 135.

⁴⁰⁶ *et-Tabakât*, II, 153.

⁴⁰⁷ *et-Tabakât*, III, 182.

⁴⁰⁸ *et-Tabakât*, III, 173.

⁴⁰⁹ *et-Tabakât*, V, 351–352.

⁴¹⁰ *et-Tabakât*, II, 157.

⁴¹¹ *et-Tabakât*, II, 78.

⁴¹² *et-Tabakât*, II, 304.

Ubade b. Samit: Vâkıdî'ye göre hicretin 34. yılında, İbn Sa'd, Muaviye b. Ebû Süfyân döneminde vefat etmiştir.⁴¹³

Ebû Abse b. Cebr: 70 yaşında.⁴¹⁴

HİCRÎ 35. YIL (M. 655):

1 - Hz. Osman'ın şehadeti ve toprağa verilmesi:

H. 35 veya 36. yılında 18 Zilhicce Cuma günü ikindiden sonra⁴¹⁵ şehit edilen Hz. Osman, Cumartesi gecesi akşam yatsı vakitleri arasında defnedildi. Hilafeti 12 yıl 12 gün devam etti. Şehit edildiği zaman, Vâkıdî'ye göre 82,⁴¹⁶ Ebû Ma'ser'e göre⁴¹⁷ 75 yaşındaydı.

2 - Amir b. Rabia b. Mâlik'in vefatı:

Hz. Osman'ın şehadetinden bir gün sonra (19 Zilhicce Cumartesi) (Vâkıdî).⁴¹⁸

3 - Ebû Rafi'in vefatı:

Hz. Osman'ın vefatından sonra (Vâkıdî).⁴¹⁹

⁴¹³ *et-Tabakât*, II, 427, 428; V, 347.

⁴¹⁴ *et-Tabakât*, II, 368

⁴¹⁵ Affan b. Muslim'e göre, Hz. Osman (ra), eyyamü't-teşrik (12 Zilhicce) günlerinin ortasında şehid edilmiştir.

Bk. *et-Tabakât*, II, 97.

⁴¹⁶ *et-Tabakât*, II, 63-95.

⁴¹⁷ *et-Tabakât*, II, 95.

⁴¹⁸ *et-Tabakât*, II, 325.

⁴¹⁹ *et-Tabakât*, III, 52.

IV. Hz. ALİ DÖNEMİ

HİCRÎ 35. YIL (M. 655):

1 - Hz. Ali'nin halife seçilmesi:

18 Zilhicce Cuma günü (Vâkıdî).⁴²⁰

2 - Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'in vefatı:

Hz. Osman'ın şehadetinden sonra Hz. Ali'nin şahadetinden önce (Vâkıdî).⁴²¹

3 - Kereze b. Kâ'b el-Ensârî'nin vefatı:

Hz. Ali döneminde (Vâkıdî).⁴²²

HİCRÎ 36. YIL (M. 656):

1 - Sâfvan b. Ümeyye'nin vefatı:

Cemel Savaşı'ndan önce, insanlar Cemel Savaşı için Mekke'den ayrıldıkları sıralarda (Vâkıdî).⁴²³

2 - Cemel Savaşı:

10 Cemaziyelâhir Perşembe günü. Hz. Ali, Basra'da 15 gün kaldıktan sonra Kûfe'ye döndü.⁴²⁴ Bu savaşta, Zübeyr b. Avam 64 yaşında⁴²⁵ ve Talha b. Ubeydullah 62 veya 64 yaşında⁴²⁶ şehit edilmiştir.

3- Kudame b. Maz'ûn'un vafatı:

H. 36. 68 yaşında (Vâkıdî).⁴²⁷

4- Muaz b. Hâris'in vefatı:

Hz. Ali döneminde (Vâkıdî).⁴²⁸

5 - Huzeyfe b. Yeman el-Ezdî'nin vefatı:

Hicretin 36. yılında (Vâkıdî).⁴²⁹

HİCRÎ 37. YIL (M. 657):

1 - Hâbbab b. Eret'in vefatı:

⁴²⁰ *et-Tabakât*, II, 63.

⁴²¹ *et-Tabakât*, II, 382.

⁴²² *et-Tabakât*, IV, 299.

⁴²³ *et-Tabakât*, IV, 222.

⁴²⁴ *et-Tabakât*, II, 63.

⁴²⁵ *et-Tabakât*, II, 118–119.

⁴²⁶ *et-Tabakât*, II, 201.

⁴²⁷ *et-Tabakât*, II, 335.

⁴²⁸ *et-Tabakât*, II, 394.

⁴²⁹ *et-Tabakât*, IV, 298; V, 312.

Hicreti 37.yılında, 73 yaşında (Vâkıdî).⁴³⁰

2 - Siffin Savaşı ve hakem olayı: Safer ayında.⁴³¹ Abdullah b. Budeyl,⁴³² Ammâr b. Yâsir 94 yaşında,⁴³³ Huzeyme b. Sâbit⁴³⁴ ve Ubeydullah b. Ömer⁴³⁵ bu savaşta şehid olmuşlardır.

HİCRÎ 38. YIL (M. 658):

1 - Nehravan Savaşı:

H. 38.yıl (Vâkıdî).⁴³⁶

2 - Sâfvan b. Beyda'nın vefatı:

Ramazan ayında (Vâkıdî).⁴³⁷

3 - Sûheyb b. Sinan'ın vefatı:

Şevval ayında, 70 yaşında (Vâkıdî).⁴³⁸

4 - Sehl b. Hüneyf'in vefatı:

H. 38. yılda (Vâkıdî).⁴³⁹

HİCRÎ 39. YIL (M. 659):

1 - Amr b. As'ın Mısra vali olarak atanması:

Hicretin 39. yılında (Vâkıdî).⁴⁴⁰

HİCRÎ 40. YIL (M. 660):

1 – Haricilere mensup olan üç kişinin, Hz. Ali, Muaviye b. Ebû Süfyân ve Amr b. Âs'ı öldürmeye karar vermeleri:

17 Ramazan (Vâkıdî).⁴⁴¹

⁴³⁰ *et-Tabakât*, II, 158.

⁴³¹ *et-Tabakât*, II, 63.

⁴³² *et-Tabakât*, III, 209.

⁴³³ *et-Tabakât*, II, 226–231.

⁴³⁴ *et-Tabakât*, III, 266.

⁴³⁵ *et-Tabakât*, II, 231.

⁴³⁶ *et-Tabakât*, II, 64.

⁴³⁷ *et-Tabakât*, II, 345.

⁴³⁸ *et-Tabakât*, II, 205.

⁴³⁹ *et-Tabakât*, II, 381; IV, 298.

⁴⁴⁰ *et-Tabakât*, III, 184.

⁴⁴¹ *et-Tabakât*, II, 66.

2 - Hz. Ali'nin şehit edilmesi:

Hz. Ali'nin, Ramazan ayının bitimine 11 gece kala Pazar günü, 63 yaşında şehit edilip hilafetinin 4 yıl 9 ay devam ettiği rivâyet edildiği gibi, onun (ra), 17 Ramazan Cuma sabahı veya 27 Ramazan'da şehit edildiğine dair de rivâyetler bulunmaktadır.⁴⁴²

3 - Harice b. Huzafe'nin vefatı: Amr b. As'ı öldürmek girişiminde bulunan Hariciler tarafından şehit edildi (Vâkıdî).⁴⁴³

4 - Hâris b. Hezeme'nin vefatı:

H. 40. yılda, 67 yaşında (Vâkıdî).⁴⁴⁴

5 - Havvat b.Cubeyr'in vefatı:

H. 40. yılda (Vâkıdî).⁴⁴⁵

⁴⁴² *et-Tabakât*, II,67,68; IV, 296.

⁴⁴³ *et-Tabakât*, III, 135.

⁴⁴⁴ *et-Tabakât*, II, 366.

⁴⁴⁵ *et-Tabakât*, II, 385.

III. BÖLÜM

EMEVLER DÖNEMİ

Emevî Devleti'nin kurucusu Mu'âviye b. Ebû Süfyân, yirmi yıl Suriye'de valilik yaptı ve Bizanslılar'a karşı savaşlar idare etti, disiplinli, iyi eğitilmiş bir orduya sahipti.

Hanedanın en büyük üç halîfesi olan Mu'âviye, Abdülmelik ve Hişâm'dan herbiri yirmi yıl kadar Şam'da devleti idare ettiler. Yerlerini aldıkları Bizans ve İran'ın yönetimle ilgili uygulamalarından da yararlanarak, kendi idarelerine yerleştirmeğe özel bir gayret sarf ettiler. Emevî fetihler, I. Velîd'in hükümdarlığı dönemine kadar süratle ilerlemeye devam etmiştir. Mısır'ın batısında bütün Kuzey Afrika fethedildi. 91/710'da Müslüman birlikleri Cebelitarık boğazından geçerek İspanya içlerine girdiler, daha sonra Pireneler'i geçtiler ve Karolenji Hanedanı idaresindeki Fransa'ya akınlar yaptılar. Kafkaslar'ın ötesinde Hazar Türkleri ile temas edildi, doğu Anadolu'da Bizans sınırlarına akınlar yapıldı. Doğu İran'da, yerli İran hükümdarlarının ve onların Türk müttefiklerinin şiddetli direnmelerine rağmen, Müslümanlar tarafından Harezm istila ve Mâverâünnehr yavaş yavaş fethedildi. Bu dönemde İslâm dini Hind topraklarında yayılarak Mekrân yoluyla Sind'e nüfuz edildi.

Ancak idarî ve iktisadî gelişmeler Emevî halîfelerinin düşmesine engel olamadı. Emeviler, Irak'taki Arap kabilelerinin ve Hz. Ali taraftarlarının (Şî'atu Ali b. Ebî Tâlib) muhalefetiyle karşılaştılar. Bundan başka, fethedilen yerlerdeki Arab olmayan halk kitleleri (Mevâlî) de, ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüklerinden dolayı muhalefet halindeydiler. Sonunda, Emevîler 132/750'de doğu İran'da patlak veren ve Ebû Müslim başlattığı ihtilâl devrildi. Ebû Müslim, halifeliği Abbâsîler'e kazandırmak için değişik eğilimlerdeki gayri memnun zümreleri bir araya getirdi. Emevî hanedanı mensublarına yapılan katliamdan ailenin ancak birkaç ferdi kurtulmuş, bunlardan biri olan Hişâm'ın torunu Abdurrahmân, Kuzey Afrika'ya kaçarak Emevîler'in yeni bir kolunu İspanya'da kurmuştur.⁴⁴⁶

⁴⁴⁶ C. E. Bosworth, s.3-5.

I. MUAVİYE b. EBÛ SÜFYÂN DÖNEMİ

HİCRÎ 42. YIL (M. 662):

1 - Amr b. As'ın vefatı:

Vâkıdî'ye göre, kurban bayramının ilk günü (10 Zilhicce) vefat etmiştir. İbn Sa'd ise hicretin 51. yılda vefat ettiğini âlimlerden duyduğunu kaydetmiştir.⁴⁴⁷

HİCRÎ 44. YIL (M. 664):

Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Habîbe, bu yılda vefat etmiştir.⁴⁴⁸

HİCRÎ 45. YIL (M. 665):

Hz. Peygamber'in hanımı Hz. Hafsa Şaban ayında,⁴⁴⁹ Zeyd b. Sâbit,⁴⁵⁰ Semle b. Selame⁴⁵¹ ve Âsım b. Adî, bu yılda vefat etmişlerdir.⁴⁵²

HİCRÎ 46. YIL (M. 666):

1 - Muhammed b. Mesleme'nin vefatı:

Safer ayında, 99 yaşında (Vâkıdî).⁴⁵³

HİCRÎ 50. YIL (M. 670):

1 – Bu yılda vefat eden sahabeler:

Midlâc b. Amr: H. 50. yılda (Muhammed b. İshak).⁴⁵⁴

Saîd b. Zeyd: H. 50 veya 51. yılda, 70 küsur yaşında (Vâkıdî).⁴⁵⁵ İbn Sa'd, başka ravîlere göre ise Saîd b. Zeyd'in Muaviye b. Ebû Süfyân döneminde vefat ettiğini kaydeder.⁴⁵⁶

Muğire b. Şu'be: Şaban ayında.⁴⁵⁷

Hakem b. Amr: H. 50. yılda (Ali b. Muhammed).⁴⁵⁸

Abdurrahman b. Semure: H. 50. yılda (Hâşim b. Kâsım).⁴⁵⁹

⁴⁴⁷ *et-Tabakât*, III, 186.

⁴⁴⁸ *et-Tabakât*, VI,74.

⁴⁴⁹ *et-Tabakât*, VI,64.

⁴⁵⁰ *et-Tabakât*, II,21.

⁴⁵¹ *et-Tabakât*, II,361.

⁴⁵² *et-Tabakât*, II,378.

⁴⁵³ *et-Tabakât*, II,365.

⁴⁵⁴ *et-Tabakât*, II,109.

⁴⁵⁵ *et-Tabakât*, II,323.

⁴⁵⁶ *et-Tabakât*, IV,297.

⁴⁵⁷ *et-Tabakât*, IV,301

⁴⁵⁸ *et-Tabakât*, V, 124–337.

⁴⁵⁹ *et-Tabakât*, V, 338.

H. Peygamber'in hanımı Safiye bint Huyey: Vâkıdî'ye göre, Hz. Safiyye hicretin 50., İbn Sa'd'a göre ise 52. yılında vefat etmiştir.⁴⁶⁰

HİCRÎ 52. YIL (M. 672):

1 - Ebû Eyyûb el-Ensârînin vefatı:

Hicretin 52. yılında Yezid b. Muaviye b. Ebû Süfyân komutanlığını yaptığı İstanbul kuşatması sırasında şehit olmuştur (Vâkıdî).⁴⁶¹

2 - İmrân b. Huseyn'in vefatı:

H. 52. yılda (Vâkıdî).⁴⁶²

3 - Ebû Musa el- Eş'arînin vefatı:

Vâkıdî'ye göre, hicretin 52. yılında, başka bir rivayete göre 42. yılında vefat etmiştir.⁴⁶³

4 - İmran b. Üseyn'in vefatı:

H. 52. yılda (Vâkıdî).⁴⁶⁴

HİCRÎ 53. YIL (M. 672):

1 - Ziyad b. Ebû Süfyan'ın vefatı:

H. 53. yılda (Vâkıdî).⁴⁶⁵

HİCRÎ 54. YIL (M. 673):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Huveytub b. Abdüluzza,⁴⁶⁶

Ebû Katâde b. Rıb'î,⁴⁶⁷

Sevbân,⁴⁶⁸

H. Peygamber'in hanımı Sevde bint Zem'a: Şevval ayında.⁴⁶⁹

⁴⁶⁰ *et-Tabakât*, VI, 96.

⁴⁶¹ *et-Tabakât*, II, 390.

⁴⁶² *et-Tabakât*, III, 208.

⁴⁶³ *et-Tabakât*, III, 82; IV, 299.

⁴⁶⁴ *et-Tabakât*, III, 208; V, 112.

⁴⁶⁵ *et-Tabakât*, III, 208; V, 112.

⁴⁶⁶ *et-Tabakât*, IV, 225.

⁴⁶⁷ *et-Tabakât*, IV, 298.

⁴⁶⁸ *et-Tabakât*, V, 356.

⁴⁶⁹ *et-Tabakât*, VI, 41.

HİCRÎ 55. YIL (M. 674):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Sa'd b. Ebî Vakkâs: Vâkıdî'ye göre, hicretin 55. yılında, 70 küsur yaşında,⁴⁷⁰ başka râvilere göre ise 50. yılında vefat etmiştir.⁴⁷¹

Kâ'b b. Amr (Ebu'l-Yesâr),⁴⁷²

Erkâm b. Ebi'l-Erkâm, 80 küsur yaşında.⁴⁷³

HİCRÎ 56. YIL (M. 675):

Hz. Peygamber'in hanımı Cüveyriye bint Hâris, bu yılın Rebiülevvel ayında vefat etmiştir.⁴⁷⁴

HİCRÎ 57. YIL (M. 676):

Muattab b. Avf, bu yılda 78 yaşında vefat etmiştir.⁴⁷⁵

HİCRÎ 58. YIL (M. 677):

Bu yılda hem Hz. Peygamber'in hanımı Hz. Âişe 17 Ramazan'da vitir namazını edâ ettikten sonra⁴⁷⁶ hem Şeddad b. Evs vefat etmiştir.⁴⁷⁷

HİCRÎ 59. YIL (M. 678):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme: Vâkıdî'ye göre, Zilkade veya Şevval ayında vefat etmiştir.⁴⁷⁸

Ebû Hüreyre,⁴⁷⁹

Evs b. Mi'ver (Ebû Ma'zur),⁴⁸⁰

Evs b. Avf.⁴⁸¹

⁴⁷⁰ *et-Tabakât*, II, 145.

⁴⁷¹ *et-Tabakât*, IV, 297.

⁴⁷² *et-Tabakât*, II, 447.

⁴⁷³ *et-Tabakât*, II, 216.

⁴⁷⁴ *et-Tabakât*, VI, 89.

⁴⁷⁵ *et-Tabakât*, II, 231.

⁴⁷⁶ *et-Tabakât*, VI, 56.

⁴⁷⁷ *et-Tabakât*, V, 357.

⁴⁷⁸ *et-Tabakât*, III, 241; VI, 64.

⁴⁷⁹ *et-Tabakât*, III, 241.

⁴⁸⁰ *et-Tabakât*, IV, 223.

⁴⁸¹ *et-Tabakât*, IV, 257.

HİCRÎ 60. YIL (M. 679):

1 - Muaviye b. Ebû Süfyân'ın vefatı:

15 Recep Perşembe günü (Vâkîdî).⁴⁸²

II. YEZİD b. MUAVİYE DÖNEMİ

HİCRÎ 60. YIL (M. 679):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Ebû Useyd b. Sadî,⁴⁸³

el-Kilabîye,⁴⁸⁴

Şurahbil b. Ğaylan,⁴⁸⁵

Râviler, Şerid b. Suveyd⁴⁸⁶ ile Bureyde b. Huseyb, Yezid b. Muaviye döneminde⁴⁸⁷ vefat ettiklerini nakletmişlerdir.

HİCRÎ 61. YIL (M. 681):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Hamza b. Amr el-Eslemî,⁴⁸⁸

Cebre b. Atike, 71 yaşında,⁴⁸⁹

Meymune bint Hâris.⁴⁹⁰

HİCRÎ 63. YIL (M. 682):

1 - Evs b. Huzeyfe'nin vefatı:

Harre Olayı'nın vukuundan bir gece önce (Vâkîdî).⁴⁹¹

2 - **Harre Olayı:** Vâkîdî'ye göre, Zilhicce H.63,⁴⁹² başka bir rivayete göre ise Zilhicce H. 66'da meydana gelmiştir.⁴⁹³ Ma'kel b. Sinân⁴⁹⁴ ve Beşîr b. Zeyd, bu olayda şehit edilmişlerdir.⁴⁹⁵

⁴⁸² *et-Tabakât*, V, 360.

⁴⁸³ *et-Tabakât*, II, 435.

⁴⁸⁴ *et-Tabakât*, VI, 105.

⁴⁸⁵ *et-Tabakât*, IV, 255.

⁴⁸⁶ *et-Tabakât*, IV, 259.

⁴⁸⁷ *et-Tabakât*, III, 172; V, 337.

⁴⁸⁸ *et-Tabakât*, III, 224.

⁴⁸⁹ *et-Tabakât*, II, 380.

⁴⁹⁰ *et-Tabakât*, VI, 104.

⁴⁹¹ *et-Tabakât*, IV, 258.

⁴⁹² *et-Tabakât*, IV, 320.

⁴⁹³ *et-Tabakât*, III, 202.

⁴⁹⁴ *et-Tabakât*, IV, 320.

⁴⁹⁵ *et-Tabakât*, V, 123.

3 - Buride b. Hüseyb'in vefatı:

Hicretin 63. yılında (Affan b. Müslim).⁴⁹⁶

HİCRÎ 64. YIL (M. 683):

1 - Merc Rahit Savaşı:

Zilhicce ayında (Vâkıdî).⁴⁹⁷⁻⁴⁹⁸

HİCRÎ 65. YIL (M. 684):

1 - Tevvabun hareketinin ortaya çıkması ve Süleyman b. Sured b. el-Cevn'in vefatı:

Rebiülâhir ayında (Vâkıdî).⁴⁹⁹

2 - Abdullah b. Amr b. Âs'ın vefatı:

Vâkıdî'ye göre, hicretin 65. yılında, Amr b. Âsım el-Kilabî'ye göre ise 77. yılında vefat etmiştir.⁵⁰⁰

HİCRÎ 66. YIL (M. 685):

1 - Esmâ' b. Hârise: Vâkıdî'ye göre, hicretin 66. yılında, başka bir rivayete göre ise Muaviye b. Ebû Süfyân döneminde vefat etmiştir.⁵⁰¹

HİCRÎ 68. YIL (M. 687):

1 – Bu yılda vefat eden sahâbeler:

Ebû Şureyh el-Kâ'bî,⁵⁰²

Zeyd b. Erkam,⁵⁰³

Abdullah b. Ebî Evfa,⁵⁰⁴

‘Adiyy b. Hâtim.⁵⁰⁵

⁴⁹⁶ *et-Tabakât*, V, 109.

⁴⁹⁷ *et-Tabakât*, IV, 319.

⁴⁹⁸ Vâkıdî, Dehhak b. Kâys'ın Merc Rahit Savaşı'nda şehit olduğunu rivâyet eder. Bk. *et-Tabakât*, IV, 319.

⁴⁹⁹ *et-Tabakât*, IV, 304.

⁵⁰⁰ *et-Tabakât*, III, 192; V, 409.

⁵⁰¹ *et-Tabakât*, III, 229.

⁵⁰² *et-Tabakât*, III, 210.

⁵⁰³ *et-Tabakât*, IV, 299.

⁵⁰⁴ *et-Tabakât*, IV, 303.

⁵⁰⁵ *et-Tabakât*, IV, 302.

III. ABDÜLMELİK b. MERVAN DÖNEMİ:

HİCRÎ 71. YIL (M. 690):

1 - Câbir b. Semure'nin vefatı:

Abdûlmelik b. Mervan döneminin ilk yıllarında (Fazl b. Dukeyn).⁵⁰⁶

2 - Abdullah b.Sa'd'ın vefatı:

Abdûlmelik b. Mervan'ın iktidara gelmesinden sonra (Vâkıdî).⁵⁰⁷

3 - Abdullah b. Ebî Hadred'in vefatı:

H. 71. yılda (Vâkıdî).⁵⁰⁸

HİCRÎ 72. YIL (M. 691):

1 - Me'bed b. Halid'in vefatı:

H. 72. yılda (Vâkıdî).⁵⁰⁹

HİCRÎ 73. YIL (M. 692):

1 - 'Avf b. Mâlik el-Eşcaî'nin vefatı:

H. 73. yılda (Vâkıdî).⁵¹⁰

2 - Abdullah b. Ömer: Fazl b. Dukayn'a göre hicretin 73., Vâkıdî'ye göre 74. yılında vefat etmiştir.⁵¹¹

3 - Abdullah b. Zübeyr'in şehid edilmesi:

17 Cemaziyelevvel Salı günü (Vâkıdî).⁵¹²

4 - Esmâ bint Ebû Bekir'in vefatı:

Oğlu Abdullah b. Zübeyr'in şehadetinden bir gün sonra (Vâkıdî).⁵¹³

HİCRÎ 74. YIL (M. 693):

1 - Seleme b. el-Ekvâ'in vefatı:

H. 74. yılda (Vâkıdî).⁵¹⁴

⁵⁰⁶ *et-Tabakât*, IV, 303.

⁵⁰⁷ *et-Tabakât*, III, 67.

⁵⁰⁸ *et-Tabakât*, III, 221.

⁵⁰⁹ *et-Tabakât*, III, 245.

⁵¹⁰ *et-Tabakât*, III, 201; V, 356.

⁵¹¹ *et-Tabakât*, III, 133-134.

⁵¹² *et-Tabakât*, VI, 188.

⁵¹³ *et-Tabakât*, VI, 188.

⁵¹⁴ *et-Tabakât*, III, 219.

HİCRÎ 78. YIL (M. 697):

1 - Zeyd b. Hâlid el-Cühenî: Vâkıdî'ye göre hicretin 78., başka bir rivâyete göre ise Muaviye b. Ebû Süfyân döneminin son yıllarında vefat etmiştir.⁵¹⁵

HİCRÎ 85. YIL (M. 704):

1- Amr b. Hüreys'in vefatı:

H. 85. yılında (Vâkıdî).⁵¹⁶

2 - Vasile b. Aska: Vâkıdî'ye göre hicretin 85.,⁵¹⁷ Ebû Muğire'ye göre ise 83. yılında vefat etmiştir.⁵¹⁸

HİCRÎ 86. YIL (M. 705):

1 - Abdullah b. Ebî Avfa'nın vefatı:

H. 86. yılında (Vâkıdî).⁵¹⁹

IV. VELİD b. ABDULMELİK DÖNEMİ:

HİCRÎ 92. YIL (M. 709):

1- Enes b. Malik'in vefatı:

Vâkıdî'ye göre, H. 92. yılda, Fazl b. Dukeyn'e göre ise H. 93. yılda vefat etti.⁵²⁰

⁵¹⁵ *et-Tabakât*, III, 243.

⁵¹⁶ *et-Tabakât*, IV, 303.

⁵¹⁷ *et-Tabakât*, V, 361.

⁵¹⁸ *et-Tabakât*, V, 361.

⁵¹⁹ *et-Tabakât*, III, 215.

⁵²⁰ *et-Tabakât*, V, 122.

SONUÇ

İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ı incelendiğinde, ilim aldığı şahsiyetlerin hadîs ricâl, cerh ve ta'dîl, fıkıh, kıraat ve diğer Kur'ân-ı Kerîm ilimleri, siyer, megâzî, ahbâr, fütûh, şiir ve ensâb sahalarında büyük âlimler olduğu görülür. Bu da kendisinin de geniş bir kültüre ve çeşitli ilim dallarında derin bir birikime sahip olmasını sağlamıştır.

İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ı, Hz. Peygamber (sav), sahâbe ve 230/845 yılına kadar yaşamış olan tabiîn ve tebe-i tabiînden bir çok ilim erbâbının biyografilerini ve ilk dönem İslâm dünyasındaki gelişmeler hakkın değerli bilgileri içermektedir.

Daha açık bir deyişle İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in, sahâbenin ve sonra gelenlerin hayatlarını uzun uzun yazmış, geniş kültürü ve haberlere vakıf olması kitabının yapısına tesir etmiştir. Ancak kendi muasırlarının hayatını kısca anlatmıştır. İbn Sa'd'ın kitabındaki hal tercümelerinin ihtiva ettiği bilgiler, hicrî birinci ve ikinci asırların medenî ve kültürel hayatına ışık tutmaktadır. Bu ise kitabın tarih açısından büyük önem taşımasına sebep olmuştur. Kısacası İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ı, İslâm'ın yayılış tarihini göstermesi yanında ilmî ve dinî gelişmeleri şehirlere göre aksettirmesi bakımından ayrı bir yere sahiptir.

Bu sebeptendir ki İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ı değişik yönlerden inceleme konusu olabilecek niteliktedir.

Biz de tezimizde İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ını kronolojik açıdan bir metin taraması ve tahlili şeklinde incelemeye çalıştık ve elde ettiğimiz veriler doğrultusunda Hz. Peygamber (sav) ve sahâbe kronolajisini inşa etmeye çalıştık.

İbn Sa'd, kronolojik haberlerde temel kaynak olarak hep hocası Vâkıdî'den yararlanmıştır.

İbn Sa'd, aynı hâdiseye dair farklı rivâyetlere zaman zaman yer vermiş ve bunlar arasında tercih yaparlarken sık sık; “sebt”, “sâbit” veya “esbet”⁵²¹ gibi kelimeler kullanmıştır. Bu ve benzeri terim niteliğindeki kelimelerin kullanılması tarihte tenkit düşüncesinin İslâm tarihçiliğinde çok erken bir devirde ortaya çıktığına da işaret eder.

⁵²¹ Bu kelimeler, “sâbit” veya “daha sâbit” diye Türkçe'ye tercüme ettik.

KAYNAKLAR

- AYDINLI, Abdullah, *Hadîs İstılahları Sözlüğü*, İstanbul 1987.
- AYDINLI, Abdullah – ÇAKAN, İsmail L., “*Aşere-i mübeşşere*”, *DİA*, İstanbul 1991, III,547
- BOSWORTH, C. E., *İslâm Devletleri Tarihi*, çev. E. Merçil – M. İpşirli, İstanbul 1980.
- BROCKELMANN, C. *Târihu'l-Edebi'l-Arabî*, Arapça'ya çev. Abdulhalim en-Neccâr, Mısır 1962.
- DEMİRCAN, Adnan, “2006 Yılına Kadar YÖK Döneminde İslâm Tarihi Bilim Dalında Hazırlanan Lisansüstü Tezler”, *İSTEM (İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi)*, KONYA 2006, 7. sayı.
- DÖNDÜREN, Hamdi, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, İstanbul 1991,
- DÛRÎ, Abdülaziz, *Bahsun fi Neşeti İlmi't-Tarih İnde'l-Arab*, Beyrut ts.
- FAYDA, Mustafa, “*İbn Sa'd*”, *DİA*, İstanbul, 1999, XX,294-297.
- FUCK, J.V, “*Ibn Sa'd*” *Encyclopaedia of Islam*, Laiden Netherland 1971,
- HOROVİTZ, Josef, *el-Megâzî'l-Ulâ ve Müellifihâ*, Arapça'ya çev. Hüseyin Nassâr, Mısır 1949.
- İBN SA'D, *Muhammed, et-Tabakâtü'l-Kübra*, Beyrut 1994.
- İBN SEYYİDİNNÂS, Ebu'l-Feth Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Seyyidinnâs el-Ya'murî (ö. 734/1333), *Uyûnü'l-Eser fi Fünûni'l-Megazî ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Beyrut 1992.
- İBNÜ'N-NEDİM, *el-Fihrist*, Matbaatu'l-İstikame neşri, Kahire ts.
- KOÇYİĞİT, Talat, *Hadîs İstılahları*, Ankara 1985.
- MITTWOCH, E. “*İbn Sa'd*”, *İA*, (MEB), İstanbul 1979, V/2,798.
- MUHAMMED ALİ İDLİKİ - MUHAMMED AVÂME, *Fihrisü'l-a'lami'l-mutercemîn fi't-Tabakâti'l-kübra li'bn Sa'd*, Beyrut 1406/1986.
- SABUNCU, Ömer, “*İslâm Tarihi Kaynaklarından Tabakât Türü Eserlerin Ortaya Çıkışı ve Belli Başlı Tabakât Kitapları*”,Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri.
- SALİH, Subhi, *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, çev. M. Yaşar Kandemir, Ankara 1981.

SEZGİN, Fuad, *Târihu't-Turâsi'l-Arabî*, Arapça'ya çev. Muhammed Fehmi Hicâzî – Fehmî Ebu'l-Fazl, Mısır 1977.

UNAT, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Ankara 1984.

ŞULUL, Kasım, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi –tahlil ve tenkid-*, İstanbul 2003;

İlk Siyer Megâzî Müelliflerinden Muhammed b. Ömer b. Vâkid el-Vâkidî: (H. 130-207/M. 747-823) Hayati, Eserleri, Tarihçiliği ve Etkileri, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, Basılmamış Doktora Tezi.

ZEHEBÎ, el-Hafız Şemseddin (ö. 748/1347), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb Arnavut - Muhammed Nuaym el-Arksusî, Beyrut1413;

Tezkiretü'l-Huffâz, Haydarabad 1956.

EKLER:⁵²²

Ek 1: et-Tabakât'a Göre Dârüerkâm'da İslâm'a Davetten Önce Müslüman Olanlar:

Ubeyde b. Hâris.⁵²³

Osman b. Affan.⁵²⁴

Ebû Huzeyfe.⁵²⁵

Abdullah b. Cahş.⁵²⁶

Abdurrahman b. Avf.⁵²⁷

Abdullah b. Mes'ud.⁵²⁸

Habab b. Eret.⁵²⁹

Mes'ud b. Rebi'.⁵³⁰

Amr b. Fuheyr.⁵³¹

Saîd b. Zeyd.⁵³²

Amir b. Rabia b. Malik.⁵³³

Vâkıd b. Abdullah.⁵³⁴

Hüneys b. Huzafe.⁵³⁵

Osman b. Maz'un.⁵³⁶

Ebû Seleme b. Abdülesed.⁵³⁷

Ebû Ubeyde b. Cerrah.⁵³⁸

Cafer b. Ebû Tâlib.⁵³⁹

Saîd b. Zeyd.⁵⁴⁰

Amir b. Rabia b. Mâlik.⁵⁴¹

⁵²² Ekler kısmında verilen listeler İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ında tespit ettiğimiz kişilerdir. Başka kaynaklarda daha fazladır ve farklı sahabeler de bulunmaktadır

⁵²³ *et-Tabakât*, II, 76.

⁵²⁴ *et-Tabakât*, II, 79.

⁵²⁵ *et-Tabakât*, II, 100.

⁵²⁶ *et-Tabakât*, II, 103.

⁵²⁷ *et-Tabakât*, II, 1 27.

⁵²⁸ *et-Tabakât*, II, 146.

⁵²⁹ *et-Tabakât*, II, 157.

⁵³⁰ *et-Tabakât*, II, 159.

⁵³¹ *et-Tabakât*, II, 205.

⁵³² *et-Tabakât*, II, 321.

⁵³³ *et-Tabakât*, II, 325.

⁵³⁴ *et-Tabakât*, II, 327.

⁵³⁵ *et-Tabakât*, II, 328.

⁵³⁶ *et-Tabakât*, III, 24.

⁵³⁷ *et-Tabakât*, III, 24.

⁵³⁸ *et-Tabakât*, III, 24.

⁵³⁹ *et-Tabakât*, III, 24; V, 345.

⁵⁴⁰ *et-Tabakât*, II, 321.

⁵⁴¹ *et-Tabakât*, II, 325.

Abdullah b. Maz'ûn.⁵⁴²

Kudame b. Maz'ûn.⁵⁴³

Ma'mer b. Hâris.⁵⁴⁴

Hatîb b. Amr.⁵⁴⁵

Ebû Ahmet b. Cahş.⁵⁴⁶

Ayyaş b. Ebî Rebia.⁵⁴⁷

Fatime bint Hattab.⁵⁴⁸

Remle bint Ebî 'Avf.⁵⁴⁹

Esmâ bint Umeys.⁵⁵⁰

⁵⁴² *et-Tabakât*, II, 334.

⁵⁴³ *et-Tabakât*, II, 334.

⁵⁴⁴ *et-Tabakât*, II, 335.

⁵⁴⁵ *et-Tabakât*, II, 337.

⁵⁴⁶ *et-Tabakât*, III, 72.

⁵⁴⁷ *et-Tabakât*, III, 90.

⁵⁴⁸ *et-Tabakât*, VI, 196.

⁵⁴⁹ *et-Tabakât*, VI, 197.

⁵⁵⁰ *et-Tabakât*, VI, 205.

Ek 2: et-Tabakât'a Göre Dârülerkâm'da İslâm'a Davetten Sonra Müslüman Olanlar:

Hamza b. Abdulmuttalib ⁵⁵¹

Mus'ab b. Umeyr. ⁵⁵²

Tuleyb b. Umeyr. ⁵⁵³

Ammar b. Yasir. ⁵⁵⁴

Süheyb b. Sinan. ⁵⁵⁵

Akil b. Ebî Bukeyr. ⁵⁵⁶

Amir b. Ebî Bukeyr. ⁵⁵⁷

İyas b. Ebî Bukeyr. ⁵⁵⁸

Halid b. Ebî Bukeyr. ⁵⁵⁹

⁵⁵¹ *et-Tabakât*, II, 46.

⁵⁵² *et-Tabakât*, II, 122.

⁵⁵³ *et-Tabakât*, II, 126.

⁵⁵⁴ *et-Tabakât*, I, 203, 218.

⁵⁵⁵ *et-Tabakât*, II, 203, 218.

⁵⁵⁶ *et-Tabakât*, II, 326.

⁵⁵⁷ *et-Tabakât*, II, 326.

⁵⁵⁸ *et-Tabakât*, II, 326.

⁵⁵⁹ *et-Tabakât*, II, 326.

Ek 3: et-Tabakât'a Göre Bedir Savaşı'nda (17 Ramazan H. 2/M. 623) Şehit Olan Ashâb:

Akil b. Ebî Bukeyr.⁵⁶⁰

Mihce' b. Salih.⁵⁶¹

Mubeşşir b. Abdülmünzir.⁵⁶²

Mucezzer b. Zîyad.⁵⁶³

Sa'd b. Hayseme.⁵⁶⁴

Avf b. Hâris.⁵⁶⁵

Hârise b. Surekâ.⁵⁶⁶

Umeyr b. Abd Amr el- Huzaî.⁵⁶⁷

Yezid b. Hâris.⁵⁶⁸

Umeyr b. Humam.⁵⁶⁹

Ubeyde b. Hâris.⁵⁷⁰

Rafi' b. Mualla.⁵⁷¹

Hilal b. Mualla: Vâkıdî'ye göre, Bedir'de şehid edilmiştir. Abdullah b. Muhammed b. Umare el- Ensârî'ye göre ise Bedir'de şehid edilen sahâbe Rafi' b. Mualla'dır ve Hilal b. Mualla Bedir'e katılmamıştır.⁵⁷²

⁵⁶⁰ *et-Tabakât*, II, 326.

⁵⁶¹ *et-Tabakât*, II, 328.

⁵⁶² *et-Tabakât*, II, 326.

⁵⁶³ *et-Tabakât*, II, 388.

⁵⁶⁴ *et-Tabakât*, II, 388.

⁵⁶⁵ *et-Tabakât*, II, 394.

⁵⁶⁶ *et-Tabakât*, II, 406.

⁵⁶⁷ *et-Tabakât*, II, 159–420.

⁵⁶⁸ *et-Tabakât*, II, 420.

⁵⁶⁹ *et-Tabakât*, II, 439.

⁵⁷⁰ *et-Tabakât*, II, 439.

⁵⁷¹ *et-Tabakât*, II, 460.

⁵⁷² *et-Tabakât*, II, 460.

Ek 4: et-Tabakât'a Göre Uhud Savaşı'nda (Şevval H. 3/M. 634)Şehit Olan Ashâb:

Mus'ab b. Umeyr.⁵⁷³

Hamza b. Abdülmuttalib.⁵⁷⁴

Sa'd Mevla Hatib.⁵⁷⁵

Abdullah b. Cahş.⁵⁷⁶

Şemmas b. Osman.⁵⁷⁷

Hatib b. Amr.⁵⁷⁸

Amr b. Muâz.⁵⁷⁹

Hâris b. Evs.⁵⁸⁰

Hâris b. Enes.⁵⁸¹

Selme b. Sabit.⁵⁸²

Rafi' b. Yezid.⁵⁸³

Ubeyd b. Teyyihan.⁵⁸⁴

Rifae b. Abdülmünzir.⁵⁸⁵

Enes b. Katade.⁵⁸⁶

Abdullah b. Selme.⁵⁸⁷

Rebe'i b. Rafi' .⁵⁸⁸

Mâlik b. Numile.⁵⁸⁹

Ubeydullah b. Cubeyr.⁵⁹⁰

Ebû Henne .⁵⁹¹

Amir b. Muhalled.⁵⁹²

⁵⁷³ *et-Tabakât*, II, 126.

⁵⁷⁴ *et-Tabakât*, II, 47.

⁵⁷⁵ *et-Tabakât*, II, 121.

⁵⁷⁶ *et-Tabakât*, II, 105.

⁵⁷⁷ *et-Tabakât*, II, 218.

⁵⁷⁸ *et-Tabakât*, II, 337.

⁵⁷⁹ *et-Tabakât*, II, 359.

⁵⁸⁰ *et-Tabakât*, II, 360.

⁵⁸¹ *et-Tabakât*, II, 360.

⁵⁸² *et-Tabakât*, II, 362.

⁵⁸³ *et-Tabakât*, II, 363.

⁵⁸⁴ *et-Tabakât*, II, 367.

⁵⁸⁵ *et-Tabakât*, II, 382.

⁵⁸⁶ *et-Tabakât*, II, 377.

⁵⁸⁷ *et-Tabakât*, II, 379.

⁵⁸⁸ *et-Tabakât*, II, 379.

⁵⁸⁹ *et-Tabakât*, II, 380.

⁵⁹⁰ *et-Tabakât*, II, 384.

⁵⁹¹ *et-Tabakât*, II, 386.

⁵⁹² *et-Tabakât*, II, 395.

Abdullah b. Kays: Bu zat, Abdullah b. Muhammed b. Umare el-Ensârî'ye göre Uhud Savaşı'nda, Vâkıdî'ye göre ise Hz. Osman döneminde vefat etmiştir.⁵⁹³

Amr b. Kays.⁵⁹⁴

Kays b. Amr.⁵⁹⁵

Sabit b. Amr.⁵⁹⁶

Adî b. Ebî Zeğban.⁵⁹⁷

Amir b. Ümeyye.⁵⁹⁸

Kâys b. Muhalled.⁵⁹⁹

Numan b. Abdulamr.⁶⁰⁰

Süleym b. Hâris.⁶⁰¹

Sa'd b. Rebi.⁶⁰²

Harice b. Zeyd.⁶⁰³

Rifae b. Amr.⁶⁰⁴

Nevfel b. Abdullah.⁶⁰⁵

Mucezer b. Ziyad.⁶⁰⁶

Numan b. Malik.⁶⁰⁷

Abde b. Hashas.⁶⁰⁸

Damre b. Amr.⁶⁰⁹

Abdullah b. Amr b. Hâram.⁶¹⁰

Süleym b. Amr.⁶¹¹

Sehl b. Kays.⁶¹²

⁵⁹³ *et-Tabakât*, II, 395.

⁵⁹⁴ *et-Tabakât*, II, 396.

⁵⁹⁵ *et-Tabakât*, II, 396.

⁵⁹⁶ *et-Tabakât*, II, 396.

⁵⁹⁷ *et-Tabakât*, II, 396.

⁵⁹⁸ *et-Tabakât*, II, 407.

⁵⁹⁹ *et-Tabakât*, II, 411.

⁶⁰⁰ *et-Tabakât*, II, 411.

⁶⁰¹ *et-Tabakât*, II, 412.

⁶⁰² *et-Tabakât*, II, 413–467.

⁶⁰³ *et-Tabakât*, II, 413.

⁶⁰⁴ *et-Tabakât*, II, 426.

⁶⁰⁵ *et-Tabakât*, II, 429.

⁶⁰⁶ *et-Tabakât*, II, 431.

⁶⁰⁷ *et-Tabakât*, II, 431.

⁶⁰⁸ *et-Tabakât*, II, 432.

⁶⁰⁹ *et-Tabakât*, II, 435.

⁶¹⁰ *et-Tabakât*, II, 436–473.

⁶¹¹ *et-Tabakât*, II, 447.

⁶¹² *et-Tabakât*, II, 448.

Antre Mevla Suleym.⁶¹³

Zekvan b. Abdkays.⁶¹⁴

Rafi b. Malik.⁶¹⁵

Hâris b. Kays.⁶¹⁶

Salebe b. Sa‘d.⁶¹⁷

Malik b. Halef.⁶¹⁸

Nu‘man b. Halef.⁶¹⁹

Abdullah b. Hübeyb.⁶²⁰

Abdurrahman b. Hübeyb.⁶²¹

⁶¹³ *et-Tabakât*, II, 448.

⁶¹⁴ *et-Tabakât*, II, 455.

⁶¹⁵ *et-Tabakât*, II, 474.

⁶¹⁶ *et-Tabakât*, II, 475.

⁶¹⁷ *et-Tabakât*, II, 475.

⁶¹⁸ *et-Tabakât*, III, 172.

⁶¹⁹ *et-Tabakât*, III, 172.

⁶²⁰ *et-Tabakât*, III, 173.

⁶²¹ *et-Tabakât*, III, 173.

Ek 5: et-Tabakât'a Göre Bi'rîmaûne Seriyyesi'nde (Safer H. 4/M. 625) Şehit Olan

Ashâb:

Munzir b. Amr.⁶²²

Ebû Şeyh (Ubey b. Sabit) .⁶²³

Hâris b. Samme.⁶²⁴

Haram b. Milhan.⁶²⁵

Süleym b. Milhan.⁶²⁶

Dahhâk b. Abd Amr.⁶²⁷

Mesud b. Sa'd: Vâkıdî'ye göre, bu zat Bi'rîmaûne'de, Abdullah b. Muhammed b. Umâre el-Ensârî'ye göre ise Hayber'de şehit olmuştur.⁶²⁸

Hekem b. Keysan.⁶²⁹

Nafi' b. Büdeyl.⁶³⁰

Mâlik b. Sâbit.⁶³¹

Süfyân b. Sâbit.⁶³²

⁶²² *et-Tabakât*, I, 382.

⁶²³ *et-Tabakât*, II, 401.

⁶²⁴ *et-Tabakât*, II, 405.

⁶²⁵ *et-Tabakât*, II, 408.

⁶²⁶ *et-Tabakât*, II, 409.

⁶²⁷ *et-Tabakât*, II, 411.

⁶²⁸ *et-Tabakât*, II, 457.

⁶²⁹ *et-Tabakât*, III, 96.

⁶³⁰ *et-Tabakât*, III, 209.

⁶³¹ *et-Tabakât*, III, 260.

⁶³² *et-Tabakât*, III, 260.

Ek 6: et-Tabakât'a Göre Recî' Seriyyesi'nde (Safer H. 4/M.625) Şehit Olan Ashâb:

Hâlid b. Ebî Bukeyr.⁶³³

Abdullah b. Tarık.⁶³⁴

Asım b. Sabit.⁶³⁵

Muetteb b. Ubeyd.⁶³⁶

⁶³³ *et-Tabakât*, II, 326.

⁶³⁴ *et-Tabakât*, II, 381.

⁶³⁵ *et-Tabakât*, II, 386.

⁶³⁶ *et-Tabakât*, II, 381.

Ek 7: et-Tabakât'a Göre Mûte Savaşı'nda (Cemaziyelevvel H. 8/M. 629) Şehit Olan

Ashâb:

Cafer b. Ebû Tâlib.⁶³⁷

Zeyd b. Hârise.⁶³⁸

Abdullah b. Revâha.⁶³⁹

Vehb b. Sa'd b. Ebî Sarh.⁶⁴⁰

Ebû Kilâb.⁶⁴¹

Cabir b. Ebî Sa'sa'a.⁶⁴²

Suraka b. Amr.⁶⁴³

Ubâde b. Kâys.⁶⁴⁴

⁶³⁷ *et-Tabakât*, III, 26.

⁶³⁸ *et-Tabakât*, I, 436–437.

⁶³⁹ *et-Tabakât*, II, 367.

⁶⁴⁰ *et-Tabakât*, II, 338–339.

⁶⁴¹ *et-Tabakât*, II, 410.

⁶⁴² *et-Tabakât*, II, 410.

⁶⁴³ *et-Tabakât*, II, 411.

⁶⁴⁴ *et-Tabakât*, II, 420.

Ek 8: et-Tabakât'a Göre Mekke'nin Fetih Yılında (Ramazan H. 8/M. 629) Müslüman

Olanlar:

- İkrime b. Ebû Cehil.⁶⁴⁵
Hâris b. Hişam.⁶⁴⁶
Abdullah b. Saib.⁶⁴⁷
Halid b. 'Âs.⁶⁴⁸
Hekem b. Ebî'l-'Âs.⁶⁴⁹
Ukbe b. Hâris.⁶⁵⁰
Attab b. Esîd.⁶⁵¹
Halid b. Esîd.⁶⁵²
Evs b. Mi'yer.⁶⁵³
Muti' b. Esved.⁶⁵⁴
Ebû Cehm b. Huzeyme.⁶⁵⁵
Muhâcir b. Kunfuz.⁶⁵⁶
Abdullah b. Sa'dî.⁶⁵⁷
Huveytub b. Abdüluzza.⁶⁵⁸
Dirar b. Hattab.⁶⁵⁹
Utbe b. Ebî Leheb.⁶⁶⁰
Mue'tteb b. Ebî Leheb.⁶⁶¹
Yezid b. Ebû Süfyan.⁶⁶²
Ebû Haşim b. Utbe.⁶⁶³
Umame bint Süfyan (Ümeyme).⁶⁶⁴

⁶⁴⁵ *et-Tabakât*, IV, 220; V, 358.

⁶⁴⁶ *et-Tabakât*, IV, 219.

⁶⁴⁷ *et-Tabakât*, IV, 220.

⁶⁴⁸ *et-Tabakât*, IV, 220.

⁶⁴⁹ *et-Tabakât*, IV, 221.

⁶⁵⁰ *et-Tabakât*, IV, 221.

⁶⁵¹ *et-Tabakât*, IV, 221.

⁶⁵² *et-Tabakât*, IV, 221.

⁶⁵³ *et-Tabakât*, IV, 223.

⁶⁵⁴ *et-Tabakât*, IV, 223.

⁶⁵⁵ *et-Tabakât*, IV, 223.

⁶⁵⁶ *et-Tabakât*, IV, 224.

⁶⁵⁷ *et-Tabakât*, IV, 225; V, 360.

⁶⁵⁸ *et-Tabakât*, IV, 225.

⁶⁵⁹ *et-Tabakât*, IV, 225; V, 360.

⁶⁶⁰ *et-Tabakât*, IV, 226.

⁶⁶¹ *et-Tabakât*, IV, 226.

⁶⁶² *et-Tabakât*, V, 359.

⁶⁶³ *et-Tabakât*, V, 360.

⁶⁶⁴ *et-Tabakât*, VI, 216.

Berzete bint Mes‘ud.⁶⁶⁵

Beğüm bint Müazzel.⁶⁶⁶

⁶⁶⁵ *et-Tabakât*, VI, 216.

⁶⁶⁶ *et-Tabakât*, VI, 216.

Ek 9: et-Tabakât'a Göre Yemame Savaşı'nda (H. 12/M. 633) Şehit Olan Ashâb:

Ebû Hüzeyfe.⁶⁶⁷

Salim Mevla Ebû Hüzeyfe.⁶⁶⁸

Yezid b. Rukeyş.⁶⁶⁹

Şûcca' b. Vehb.⁶⁷⁰

Mâlik b. Amr.⁶⁷¹

Zeyd b. Hattâb.⁶⁷²

Ma'n b. Âdiy.⁶⁷³

Saib b. Osman.⁶⁷⁴

Abdullah b. Mahreme.⁶⁷⁵

Abdullah b. Süheyl b. Amr.⁶⁷⁶

Abbad b. Bişr .⁶⁷⁷

Nu'man b. 'İsr.⁶⁷⁸

Ebû Akil.⁶⁷⁹

Umare b. Hazme.⁶⁸⁰

Hâris b. Ebû Sa'sa'e.⁶⁸¹

Sâbit b. Hezzal.⁶⁸²

Vezeze b. İyas.⁶⁸³

Ebû Dücane.⁶⁸⁴

Saib b. Avvam.⁶⁸⁵

Ebû Kâys b. Hâris .⁶⁸⁶

⁶⁶⁷ *et-Tabakât*, II, 100.

⁶⁶⁸ *et-Tabakât*, II, 101.

⁶⁶⁹ *et-Tabakât*, II, 105.

⁶⁷⁰ *et-Tabakât*, II, 107.

⁶⁷¹ *et-Tabakât*, II, 109.

⁶⁷² *et-Tabakât*, II, 318.

⁶⁷³ *et-Tabakât*, II, 318-377.

⁶⁷⁴ *et-Tabakât*, II, 335.

⁶⁷⁵ *et-Tabakât*, II, 337.

⁶⁷⁶ *et-Tabakât*, II, 337.

⁶⁷⁷ *et-Tabakât*, II, 362.

⁶⁷⁸ *et-Tabakât*, II, 380.

⁶⁷⁹ *et-Tabakât*, II, 383.

⁶⁸⁰ *et-Tabakât*, II, 391.

⁶⁸¹ *et-Tabakât*, II, 410.

⁶⁸² *et-Tabakât*, II, 431.

⁶⁸³ *et-Tabakât*, II, 430.

⁶⁸⁴ *et-Tabakât*, II, 434.

⁶⁸⁵ *et-Tabakât*, III, 84.

⁶⁸⁶ *et-Tabakât*, III, 139.

Abdullah b. Hâris.⁶⁸⁷

Seleyt b. Amr.⁶⁸⁸

Tufeyl b. Amr.⁶⁸⁹

Cubeyr b. Malik.⁶⁹⁰

Hacib b. Buride.⁶⁹¹

Amîr b. Mucamme'.⁶⁹²

Cez'e b. Abbâs.⁶⁹³

Dirar b. Hattab.⁶⁹⁴

Derrar b. Ezver.⁶⁹⁵

⁶⁸⁷ *et-Tabakât*, III, 139.

⁶⁸⁸ *et-Tabakât*, III, 144.

⁶⁸⁹ *et-Tabakât*, III, 170.

⁶⁹⁰ *et-Tabakât*, III, 242.

⁶⁹¹ *et-Tabakât*, III, 255.

⁶⁹² *et-Tabakât*, III, 261.

⁶⁹³ *et-Tabakât*, III, 264.

⁶⁹⁴ *et-Tabakât*, IV, 225.

⁶⁹⁵ *et-Tabakât*, IV, 311.

Ek 10: et-Tabakât'a Göre Ecnadeyn Savaşı'nda (Cemaziyelevvel H.13/M.634) Şehit

Olan Ashâb:

Tüleyb b. Ümeyr.⁶⁹⁶

Hebbar b. Süfyân.⁶⁹⁷

Amr b. Sait.⁶⁹⁸

İkrime b. Ebû Cehil.⁶⁹⁹

⁶⁹⁶ *et-Tabakât*, II, 127.

⁶⁹⁷ *et-Tabakât*, III, 94.

⁶⁹⁸ *et-Tabakât*, III, 72.

⁶⁹⁹ *et-Tabakât*, IV,220; V, 358.

Ek 11: et-Tabakât'a Göre Yermuk Savaşı'nda (Recep H. 15/M. 636) Şehit Olan Ashâb:

Firas b. Nadr.⁷⁰⁰

Abdullah b. Süfyân.⁷⁰¹

Nuaym en-Nehham b. Abdullah b. Useyd.⁷⁰²

Haccac b. Hâris.⁷⁰³

Sait b. Hâris.⁷⁰⁴

Amr b. Tufeyl.⁷⁰⁵

⁷⁰⁰ *et-Tabakât*, III, 86.

⁷⁰¹ *et-Tabakât*, III, 95.

⁷⁰² *et-Tabakât*, III, 97.

⁷⁰³ *et-Tabakât*, III, 139.

⁷⁰⁴ *et-Tabakât*, III, 140.

⁷⁰⁵ *et-Tabakât*, III, 170.

Ek 12: et-Tabakât'a Göre Kadisiye Savaşı'nda (H. 16 /M. 637) Şehit Olan Ashâb:

Sa'd b. Ubeyd.⁷⁰⁶

Amr b. Osman.⁷⁰⁷

Erta b. Kâ'b.⁷⁰⁸

⁷⁰⁶ *et-Tabakât*, II, 383.

⁷⁰⁷ *et-Tabakât*, III, 90.

⁷⁰⁸ *et-Tabakât*, IV, 269

Ek 13: et-Tabakât'a Göre Hz. Ömer Döneminde Vefat Edenler:

Ebû Kabşe: Cemaziyelâhir ayının bitimine 8 gün kala Salı.⁷⁰⁹

Ebû'l-Heysen b. Tayyihân: Hicretin 20. yılında veya Sıffin Savaşı'nda öldürüldüğüne dair rivâyetler de bulunmaktadır. Vâkıdî, H. 20. yılda vefat ettiği daha sâbit kabul eder.⁷¹⁰

Havle b. Ebî Havle,⁷¹¹

Uyem b. Saadet,⁷¹²

Safiye bint Abdülmuttalib,⁷¹³

Hâris b. Kays: Yememe Savaşı'nda yaralanmıştı.⁷¹⁴

Vâkıd b. Abdullah: Hz. Ömer'in hilafetinin ilk yılında vefat etti.⁷¹⁵

Süheyl b. Rafi,⁷¹⁶

Mes'ud b. Evs,⁷¹⁷

Hubab b. Münzir,⁷¹⁸

Ma'mer b. Hâris,⁷¹⁹

Ümeyr b. Avf,⁷²⁰

Utbe b. Mes'ud,⁷²¹

Sabit b. Zeyd.⁷²²

Nevfel b. Hâris: Hz. Ömer'in halife seçildikten 1 yıl 3 ay sonra.⁷²³

Ebû Süfyân b. Hâris: Kardeşi Nevfel den 13, 14 gün sonra, başka bir rivayette ise H. 20. yılda vefat etmiştir.⁷²⁴

Rebia b. Hâris: Kardeşi Nevfel'in vefatından sonra.⁷²⁵

⁷⁰⁹ et-Tabakât, II, 75.

⁷¹⁰ et-Tabakât, II, 367.

⁷¹¹ et-Tabakât, II, 328.

⁷¹² et-Tabakât, II, 374.

⁷¹³ et-Tabakât, VI, 30.

⁷¹⁴ et-Tabakât, II, 455.

⁷¹⁵ et-Tabakât, II, 327.

⁷¹⁶ et-Tabakât, II, 393.

⁷¹⁷ et-Tabakât, II, 393.

⁷¹⁸ et-Tabakât, II, 441.

⁷¹⁹ et-Tabakât, II, 335.

⁷²⁰ et-Tabakât, II, 338.

⁷²¹ et-Tabakât, III, 88.

⁷²² et-Tabakât, V, 123.

⁷²³ et-Tabakât, III, 33.

⁷²⁴ et-Tabakât, III, 37-38.

⁷²⁵ et-Tabakât, III, 34.

Ek 14: et-Tabakât'a Göre Hz. Osman Döneminde Vefat Edenler:

Sa'lebe b. Amr: Vâkîdî'ye göre, Sa'lebe b. Amr Hz. Osman döneminde, Abdullah b. Muhammed b. Umare el- Ensârî'ye göre ise Hz. Ömer döneminde vefat etmiştir.⁷²⁶

Ümmü Eymen,⁷²⁷

Esmâ bint Nu'man,⁷²⁸

Mâik b. Ebî Havla,⁷²⁹

Selmanî Farisî,⁷³⁰

Ebû Hüzeyme b. Evs,⁷³¹

Süleym b. Kays,⁷³²

Kutbe b. Amir,⁷³³

Abdullah b. Kâ'b,⁷³⁴

Evs b. Heveliyye,⁷³⁵

Hubeyb b. Yesaf,⁷³⁶

Rafî' b. Hâris,⁷³⁷

Enes b. Muâz,⁷³⁸

Evs b. Sâbit,⁷³⁹

Abdullah b. Huzafe,⁷⁴⁰

Ebû Sebre b. Ebî Ruhm,⁷⁴¹

Hekem b. Ebî'l-Âs,⁷⁴²

Mutî' b. Esved,⁷⁴³

Feyruz b. ed-Deylemî,⁷⁴⁴

Ervâ bint Kureyz,⁷⁴⁵

⁷²⁶ *et-Tabakât*, II, 405.

⁷²⁷ *et-Tabakât*, VI, 169.

⁷²⁸ *et-Tabakât*, VI, 109.

⁷²⁹ *et-Tabakât*, II, 328.

⁷³⁰ *et-Tabakât*, III, 66; IV, 299; V, 313.

⁷³¹ *et-Tabakât*, II, 393.

⁷³² *et-Tabakât*, II, 392.

⁷³³ *et-Tabakât*, II, 447.

⁷³⁴ *et-Tabakât*, II, 410.

⁷³⁵ *et-Tabakât*, II, 425.

⁷³⁶ *et-Tabakât*, II, 421.

⁷³⁷ *et-Tabakât*, II, 393.

⁷³⁸ *et-Tabakât*, II, 401.

⁷³⁹ *et-Tabakât*, II, 401.

⁷⁴⁰ *et-Tabakât*, III, 136.

⁷⁴¹ *et-Tabakât*, IV, 219.

⁷⁴² *et-Tabakât*, IV, 221.

⁷⁴³ *et-Tabakât*, IV, 223.

⁷⁴⁴ *et-Tabakât*, IV, 270.

⁷⁴⁵ *et-Tabakât*, VI, 170.

Mes'ûd b. Rebî,⁷⁴⁶

Ubey b. Ka'b: Vâkıdî'ye göre, Übey b. Ka'b'ın hicretin 25. yılında vefat ettiğine dair görüş doğru değildir. Zira Hz. Osman, kendi hilafeti döneminde, Ubey b. Ka'b'dan Kur'ân-ı Kerîm nüshalarını çoğaltmasını istemiştir.⁷⁴⁷

Hatıb b. Ebî Belta'a: 65 yaşında, Medine'de.⁷⁴⁸

Ebû Sebre b. Ebî Ruhm,⁷⁴⁹

Cebar b. Sâhre,⁷⁵⁰

Ma'mer b. Ebî Sebre,⁷⁵¹

İyaz b. Zuheyr,⁷⁵²

Abdullah b. Maz'ûn: 60 yaşında.⁷⁵³

⁷⁴⁶ *et-Tabakât*, II, 159.

⁷⁴⁷ *et-Tabakât*, II, 400.

⁷⁴⁸ *et-Tabakât*, II, 121.

⁷⁴⁹ *et-Tabakât*, II, 336.

⁷⁵⁰ *et-Tabakât*, II, 445.

⁷⁵¹ *et-Tabakât*, II, 345.

⁷⁵² *et-Tabakât*, II, 346.

⁷⁵³ *et-Tabakât*, II, 334.

Ek 15: et-Tabakât'a Göre Muaviye b. Ebû Süfyan Döneminde Vefat Edenler:

- Rifa'e b. Rafi,⁷⁵⁴
Osman b. Talha,⁷⁵⁵
Surakâ b. Ka'b,⁷⁵⁶
Nâciye b. Cündüb,⁷⁵⁷
Amr b. Ümeyye,⁷⁵⁸
Hârise b. Nu'man,⁷⁵⁹
Numan b. Amr,⁷⁶⁰
Vedî'a b. Amr,⁷⁶¹
Hind b. Hârise el-Eslemî,⁷⁶²
Uhbân b. el-Ekva',⁷⁶³
Akil b. Ebû Tâlib,⁷⁶⁴
İtban b. Malik,⁷⁶⁵
Amr b. Ümeyye,⁷⁶⁶
Mihcen b. el-Edra' el-Eslemi,⁷⁶⁷
Abdullah b. Bedr b. Zeyd,⁷⁶⁸
Sebre b. Ma'bed el-Cuhenî,⁷⁶⁹
Ebû Bürde b. Niyar,⁷⁷⁰
Mucemme' b. Hârise,⁷⁷¹
Hanie b. Evs,⁷⁷²
Mucemme' b. Cariye,⁷⁷³

⁷⁵⁴ *et-Tabakât*, II, 457.

⁷⁵⁵ *et-Tabakât*, IV, 222.

⁷⁵⁶ *et-Tabakât*, II, 391.

⁷⁵⁷ *et-Tabakât*, III, 223.

⁷⁵⁸ *et-Tabakât*, III, 186.

⁷⁵⁹ *et-Tabakât*, II, 392.

⁷⁶⁰ *et-Tabakât*, II, 395.

⁷⁶¹ *et-Tabakât*, II, 396.

⁷⁶² *et-Tabakât*, II, 228.

⁷⁶³ *et-Tabakât*, III, 220.

⁷⁶⁴ *et-Tabakât*, III, 31.

⁷⁶⁵ *et-Tabakât*, II, 430.

⁷⁶⁶ *et-Tabakât*, III, 176.

⁷⁶⁷ *et-Tabakât*, III, 224; V, 112.

⁷⁶⁸ *et-Tabakât*, III, 245.

⁷⁶⁹ *et-Tabakât*, III, 245.

⁷⁷⁰ *et-Tabakât*, II, 369.

⁷⁷¹ *et-Tabakât*, III, 261.

⁷⁷² *et-Tabakât*, IV, 304.

⁷⁷³ *et-Tabakât*, IV, 318.

Ebû Bekre (Nufey' b. Mesruk),⁷⁷⁴
Cafer b. Ebû Süfyân,⁷⁷⁵
Cerhed b. Rezah,⁷⁷⁶
Fedale b. Ubeyd,⁷⁷⁷
Mesleme b. Muhalled,⁷⁷⁸
Naciye b. A'cem el-Eslemî,⁷⁷⁹
Usame b. Zeyd,⁷⁸⁰
Ebû Dubey's el-Cuhenî,⁷⁸¹
Ukbe b. Amir,⁷⁸²
Ebû Mes'ud el-Ensârî,⁷⁸³
Kâys b. Sa'd,⁷⁸⁴
Abdullah b. Muğaffal,⁷⁸⁵
Ma'kîl b. Yesâr,⁷⁸⁶
Hâris b. Nevfel.⁷⁸⁷

⁷⁷⁴ *et-Tabakât*, V, 114.

⁷⁷⁵ *et-Tabakât*, III, 39.

⁷⁷⁶ *et-Tabakât*, III, 212.

⁷⁷⁷ *et-Tabakât*, V, 357.

⁷⁷⁸ *et-Tabakât*, V, 413.

⁷⁷⁹ *et-Tabakât*, III, 223.

⁷⁸⁰ *et-Tabakât*, III, 51.

⁷⁸¹ *et-Tabakât*, III, 246.

⁷⁸² *et-Tabakât*, III, 243; V, 410.

⁷⁸³ *et-Tabakât*, IV, 298.

⁷⁸⁴ *et-Tabakât*, IV, 319.

⁷⁸⁵ *et-Tabakât*, V, 113.

⁷⁸⁶ *et-Tabakât*, V, 113.

⁷⁸⁷ *et-Tabakât*, V, 113.

Tazimizin konusu İbn Sa'dın et-Tabakât'ında geçen Hz. Peygamber (sav) ve sahâbe kronolojisinden oluşmaktadır. Giriş kısmında İbn Sa'dın hayatı eserleri ve et-Tabakât'ta geçen tarih verme usûl ve tabirleri üzerinde durduk. Birinci Bölümde Hz. Peygamber (sav) devrini Mekke ve Medine dönemini, Mekke dönemini de Bi'set öncesi ve Bi'set sonrası olarak iki kısma ayırarak bu dönemlerde gerçekleşen kronolojik olayları verdik. İkinci bölümü ise Raşid Halifeler döneminde gerçekleşen kronolojik olayları verdik. Son bölümde ise Emevler döneminde gerçekleşen karolojik olaylarını Hicri 92. yılına kadarki olayları verdik. Böylece çalışmamızda Fil Olayı'ndan on beş yıl önce dünyaya gelen Hz. Hatice'nin doğumundan hicri 92. yılda Abdülmelik b. Mervân döneminde vefat eden Enes b. Mâlik'e kadar İbn Sa'd'ın et-Tabakât'ında tarih verilmiş olayları kronolojik bir sıra içinde verilmekten oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: İbn Sa'dın, et-Tabakât, Hz. Peygamber (sav), Vâkıdî